

Razvoj studija predškolskog odgoja na Filozofskom fakultetu u Splitu

Budimir-Bekan, Marija

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, University of Split / Sveučilište u Splitu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:172:308963>

Rights / Prava: [In copyright](#)/[Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-02**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of humanities and social sciences](#)

**SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET**

DIPLOMSKI RAD

**RAZVOJ STUDIJA PREDŠKOLSKOG
ODGOJA NA FILOZOFSKOM
FAKULTETU U SPLITU**

MARIJA BUDIMIR-BEKAN

Split, rujan 2023.

Odsjek za rani i predškolski odgoj i obrazovanje

Diplomski studij

Predmet: Povijesni kontekst ranog i predškolskog odgoja

**RAZVOJ STUDIJA PREDŠKOLSKOG
ODGOJA NA FILOZOFSKOM
FAKULTETU U SPLITU**

Studentica:

Marija Budimir-Bekan

Mentor:

doc. dr. sc. Branimir Mendeš

Split, rujan 2023.

ZAHVALA

Jedno veliko HVALA doc. dr. sc. Branimiru Mendešu. Hvala mu što je prihvatio biti mojim mentorom na završetku sveučilišnoga obrazovanja te mi pomogao svojim smjernicama u izradi ovoga diplomskoga rada. Hvala mu na putu kroz cijelo ovo visokoškolsko obrazovanje, od preddiplomske razine pa do diplomskoga studija.

HVALA cijeloj mojoj obitelji, prvenstveno roditeljima i sestrama, na omogućavanju sveučilišnoga obrazovanja, na poticanju i ohrabrivanju.

HVALA mojim prijateljima/prijateljicama na vjernom slušanju mojih iskustava, motivaciji, bodrenju i razumijevanju.

SADRŽAJ

1. UVOD.....	1
2. METODOLOGIJA DIPLOMSKOGA RADA.....	3
2. 1. PREDMET I PROBLEM ISTRAŽIVANJA DIPLOMSKOGA RADA.....	3
2. 2. CILJ I ZADAĆE ISTRAŽIVANJA DIPLOMSKOGA RADA.....	3
2. 3. ISTRAŽIVAČKO PITANJE DIPLOMSKOGA RADA.....	4
2. 4. STUPNJEVI ISTRAŽIVAČKOGA PROCESA	4
2. 5. PROVEDBA I REZULTATI ISTRAŽIVANJA	6
3. OSNOVNA OBILJEŽJA RANOGA I PREDŠKOLSKOGA ODGOJA I OBRAZOVANJA.....	8
3. 1. ODGOJ I OBRAZOVANJE	9
3. 2. SUVREMENO SHVAĆANJE DJETETA	10
3. 3. TEMELJNI DOKUMENTI I ZAKONI.....	12
4. ODGOJITELJ I NJEGOVO ZANIMANJE	16
4. 1. ULOGA ODGOJITELJA	17
4. 2. CIKLUSI ODGOJITELJSKOGA ZANIMANJA	21
4. 3. KOMPETENCIJE ODGOJITELJA	23
5. PREGLED RAZVOJA INSTITUCIJSKOGA OBRAZOVANJA ODGOJITELJA	26
5. 1. INSTITUCIONALIZACIJA OBRAZOVANJA ODGOJITELJA	27
5. 1. 1. TEČAJ ZA ZABAVIŠNE UČITELJICE	29
5. 1. 2. RAZDOBLJE OBRAZOVANJA ODGAJATELJA OD DRUGOGA SVJETSKOGA RATA DO 80-IH GODINA 20. STOLJEĆA.....	30
5. 1. 3. RAZDOBLJE OBRAZOVANJA ODGAJATELJA OD 80-IH GODINA 20. STOLJEĆA.....	31
5. 1. 4. OBRAZOVANJE ODGOJITELJA NA VISOKOJ UČITELJSKOJ ŠKOLI U SPLITU (1997./1998. - 2004./2005.).....	34
5. 1. 5. OBRAZOVANJE ODGOJITELJA – STRUČNI PRVOSTUPNICI (2005./2006. - 2012./2013.)	41

6. RAZVOJ STUDIJA PREDŠKOLSKOGA ODGOJA NA FILOZOFSKOM FAKULTETU U SPLITU	47
6. 1. SUVREMENO OBRAZOVANJE.....	47
6. 1. 1. PREDDIPLOMSKA RAZINA STUDIJA (2013./2014. – 2022./2023.).....	48
6. 1. 2. DIPLOMSKA RAZINA STUDIJA (2017./2018. – 2021./2022.).....	55
6. 1. 2. 1. Modul Dramsko i lutkarsko izražavanje i stvaranje	59
6. 1. 2. 2. Modul Likovno izražavanje i stvaranje.....	61
6. 1. 2. 3. Modul Glazbeno izražavanje i stvaranje.....	63
6. 1. 2. 4. Modul Pokretno izražavanje i stvaranje.....	65
6. 1. 2. 5. Razlikovni program – razlikovna godina/razlikovni ispiti (2015./2016. – 2021./2022.)	67
7. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA	71
SAŽETAK	74
ABSTRACT.....	75
POPIS TABLICA.....	76
IZVORI I LITERATURA.....	78
1. IZVORI.....	78
2. LITERATURA	82

1. UVOD

Odgojiteljska profesija vuče svoje korijene od vremena banovanja Ivana Mažuranića (1880.) i reforme školstva tijekom 19. stoljeća. Obrazovanje odgojnoga kadra započelo je jednogodišnjim tečajevima. Do sveučilišne diplomske razine obrazovanja budućih odgojitelja¹ stiglo se kroz desetljeća formiranja raznih koncepcija. Posljednjih je godina, od suvremenije povijesti hrvatske države, sustav predškolskoga odgoja doživio promjene i prilagodbu na nove uvjete u obrazovanju odgajatelja (Baran, Dobrotić i Matković, 2011).

U prvome dijelu prikazat će se metodološki okvir rada. To uključuje predmet i problem, cilj i zadaće, istraživačko pitanje, stupnjeve istraživačkoga procesa te provedbu i rezultate istraživanja. Drugim dijelom rada prikazuju se osnovna obilježja ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja kroz pojmovno određenje termina „odgoj“ i „obrazovanje“. Nastavit će se s razmatranjem suvremene slike o djetetu i temeljnih zakonskih okvira vezanih uz ovo područje. Trećim će se dijelom opisati što to odgojiteljska profesija podrazumijeva, kako se stječe te koje se uloge i kompetencije razvijaju i očekuju od budućih odgojitelja ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. Četvrtim ćemo dijelom „uploviti“ u povijesni segment institucionalnoga obrazovanja odgojitelja. Prikazat će se proces razvoja od tečaja za zabavišne učiteljice do nastavnih planova i programa stručne razine predškolskoga odgoja na Filozofskom fakultetu u Splitu. Peti je dio ujedno i posljednji koji se bavi teorijskim i istraživačkim dijelom ovoga rada. U njemu su zastupljene riječi vezane uz sveučilišnu razinu formiranja studija predškolskoga odgoja čiji je naziv studija promijenjen u *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Osim preddiplomske

¹ Riječi, pojmovi ili termini koji se koriste u ovome diplomskom radu, a koji imaju rodno značenje, bez obzira jesu li korišteni u muškom ili ženskom rodu, odnose se na jednak način i na muški i na ženski rod. S tim rodnom značenjem termin „odgojitelj“ je najčešći izraz koji će se koristiti u ovome radu.

razine, ostvarila se, to jest formirala se diplomatska razina studija. Iako izvanrednoga ranga, studij će doprinijeti kvaliteti visokoga obrazovanja budućih odgajatelja.

Kroz četvrti i peti dio ovoga rada koristit će se ključni podatci prikupljeni iz Sveučilišne knjižnice u Splitu te s web stranice Filozofskoga fakulteta u Splitu. Podatci su izvučeni od akademske godine 1997./1998. do početka 2022./2023. akademske godine te su nam potrebni kako bismo izvukli istraživački dio. Istraživački dio odnosi se na nastavne planove i programe studija predškolskoga odgoja na Filozofskom fakultetu u Splitu. Nastavni planovi i programi koji se tu uključuju su prema studiju predškolskoga odgoja na Visokoj učiteljskoj školi u Splitu (1997./1998.-2004./2005.), zatim na Filozofskom fakultetu u Splitu (stručni preddiplomski studij 2005./2006.-2012./2013.; sveučilišni preddiplomski studij 2013./2014.-2021./2022.; te sveučilišni diplomski studij predškolskoga odgoja 2017./2018.-2021./2022.).

2. METODOLOGIJA DIPLOMSKOGA RADA

2. 1. PREDMET I PROBLEM ISTRAŽIVANJA DIPLOMSKOGA RADA

Kako bi se razumio razvoj predškolskoga odgoja, tako je potrebno promišljati poznaje li se osnova njegove povijesti. Od povijesti kako je nastao i čemu služi predškolski odgoj, razgovoru se treba pridodati i obrazovanje odgojnoga kadra, budućih odgojitelja (Mendeš, 2015a). U istraživanju se promatra kako su promjene u stupnju obrazovanja i reformiranjem pojedinih predmeta/kolegija potaknule Visoku učiteljsku školu i Filozofski fakultet u Splitu na inoviranje nastavnih planova i programa. Analizirat će se i postotak metodičkih i pedagoško-psiholoških kolegija, stručne prakse i kolegija poput hrvatskoga jezika u nastavnim planovima i programima predškolskoga odgoja.

2. 2. CILJ I ZADAĆE ISTRAŽIVANJA DIPLOMSKOGA RADA

Cilj istraživanja određuje što se s istraživanjem htjelo postići. Cilj se stvara jasno. Može biti glavni i pomoćni, ali bez obveze pomoćnoga cilja. Glavni cilj ima ulogu prikaza smjera samoga istraživanja (Kumar, 2005; prema Tkalec Verčić, Sinčić Ćorić i Pološki Vokić, 2011). Cilj je istraživačkoga rada utvrditi kako su se nastavni planovi i programi studija predškolskoga odgoja redefinirali od studija na Visokoj učiteljskoj školi do diplomske razine Filozofskoga fakulteta u Splitu. Istraživački je cilj potkrijepljen istraživačkim zadaćama. One su sljedeće:

- opisati osnovna obilježja predškolske djelatnosti;
- utvrditi dosadašnji tijek razvoja odgojiteljske profesije kroz povijest i u Hrvatskoj;

- navesti, opisati i analizirati nastavne planove i programe predškolskoga odgoja na Visokoj učiteljskoj školi te Filozofskom fakultetu u Splitu (Mendeš, 2015a).

2. 3. ISTRAŽIVAČKO PITANJE DIPLOMSKOGA RADA

Prikupljanje relevantnih podataka u svrhu istraživačkoga rada obavljeno je radom na pedagoškoj dokumentaciji. Izvori i literatura koji su korišteni za te potrebe su sljedeći:

- upute, norme ili propisi nadležnih tijela o odgoju i obrazovanju, obrazovanju odgajatelja te institucijskom predškolskom odgoju;
- dokumentacija škola i fakulteta (Sveučilište u Splitu, Visoka učiteljska škola, Filozofski fakultet)
- mrežni izvori;
- pedagoška literatura;
- knjige i članci (Mendeš, 2015a).

U istraživačkome dijelu rada pojedini su podatci prikazani kroz tablice. „Ovim se postupkom grupirani podaci prikazuju na pregledan način tako da se svrstavaju u stupce i retke. U tabelama su podaci raspoređeni kroz neku organiziranu formu“ (Mendeš, 2015a: 15).

2. 4. STUPNJEVI ISTRAŽIVAČKOGA PROCESA

Kako bi se provelo povijesno istraživanje, tako je potrebno pratiti smjernice, to jest stupnjeve istraživačkoga procesa. U svemu tomu pomažu izvori i literatura. Izvorom stječemo znanje o događanjima iz prošlosti, a literatura nam pomaže da saznamo autorov predmet istraživanja. Tražeći odgovor na istraživačko pitanje potrebno je konzultirati se

dokumentima iz arhiva, knjižnica ili drugih institucija. Porastao je broj tiskanih izvora kroz novine i časopise. Fotografije se također podrazumijevaju u izvorne materijale (Gross, 2001). Autorica Gross (2001) navodi koji su to stupnjevi. Govori se o heuristici, kritici izvora, interpretaciji i izvještaju. Autorica zorno pokazuje na što obratiti pozornost u pojedinome stupnju.

Heuristika podrazumijeva „sustavno prikupljanje podataka“ (Mendeš, 2015a: 16) „o dotadašnjim znanstvenim rezultatima“ (Gross, 2001: 393). U heuristici se govori o određenom planu prikupljanja podataka. Potrebno je analizirati literaturu, a zatim shvatiti jesu li autorova mišljenja iskazi znanstvenih spoznaja. Nakon što se prikupe obavijesti o izvorima i potrebnoj literaturi, zatim se odlazi u određene ustanove, posebice knjižnice, u kojima će se ti izvori pronaći. Tako je potrebno sagledati samostalna djela autora, priloge u časopisima i zbornicima te zakonske dokumente. (Gross, 2001).

Znanstvena monografija „*Profesionalno obrazovanje odgojitelja predškolske djece: Od jednogodišnjega tečaja do sveučilišnoga studija*“ autora Branimira Mendeša uvelike je pridonijela potrebama ovoga rada. Autor je kroz tri poglavlja iznio razvoj obrazovanja odgojitelja. Počevši s opisom inicijalnoga obrazovanja nastavilo se prema povijesnome pristupu i nastalim promjenama u koncepcijama profesionalnoga obrazovanja odgojitelja (Mendeš, 2018). Prilozi iz časopisa i zbornika koji su korišteni za ovaj rad obuhvaćaju podatke o: osnovnim obilježjima ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja (Mužić, 1999; Paustović, 1999; Lučić, 2007; Ljubetić, 2007a; 2007b), počecima institucijskog obrazovanja odgojitelja ranog i predškolskog odgoja u Hrvatskoj (Cvijić, 1985; Mendeš, 2010; 2013; 2015b; Baran, Dobrotić i Matković, 2011), pregledu odgojiteljske profesije (Lučić, 2007; Malašić, 2015). Tiskani su i mrežni izvori vezani uz istraživačku problematiku u okviru nastalih promjena obrazovanja iz dvogodišnjega studija prema sveučilišnoj diplomskoj razini i reformiranja određenih predmeta/kolegija (Sveučilišni godišnjak iz školske godine 1997./98., 1998./99., 1999./2000.; elaborati, statuti, protokoli i vodiči).

Sljedeći je stupanj istraživačkoga procesa kritika izvora. Kritika je izvora kombinacija s heuristikom zbog prikupljanja podataka, ali kritika služi kao provjera tih informacija, odnosno riječ je o pouzdanosti podataka. Kritika se izvora dijeli na vanjsku i unutrašnju kritiku. Usko su povezane te je teško jednu od druge odvojiti. Vanjskom se

kritikom utvrđuje porijeklo izvora, takozvano autorstvo, i njegova pouzdanost u obavijestima koje nudi. Unutrašnja kritika podrazumijeva saznanje o sadržaju; u koju svrhu tekst pripada; je li autor uspoređivao događaje drugih autora (Gross, 2001).

Slijedi interpretacija kao idući stupanj istraživačkoga procesa. Interpretacijom se konstruiraju podatci u istraživačkom problemu. Nužno je otkriti povezanost izvora kako bi se mogao dobiti širi smisao događaja. Povezivanjem izvora stvara se sustavnija cjelina (Gross, 2001).

Naposljetku, izvještajem se odgovara na postavljeno istraživačko pitanje te se stvaraju istraživački rezultati. Izvještaj je i prikaz i prezentacija. Autor treba pažljivo birati riječi kojima izražava smisao kako bi ga čitatelji mogli razumijeti. U prezentaciji istraživačkih rezultata koriste se citati i bilježenja. Citati su doslovna preuzimanja rečenica iz izvora. Bilješke nam omogućuju provjeru teksta, odnosno iz kojega je izvora izvučeno (Gross, 2001).

2. 5. PROVEDBA I REZULTATI ISTRAŽIVANJA

Istraživanje će rezultirati sintezom povijesnoga razvoja studija predškolskoga odgoja na Filozofskom fakultetu u Splitu. Kroz istraživanje će se opisati i uvrstiti podatci iz Sveučilišne knjižnice u Splitu te s web stranice Filozofskoga fakulteta u Splitu. Podacima će se dati uvid koji su nastavni planovi i programi studija predškolskoga odgoja postojali, kako su se pojedini kolegiji pojavljivali, spajali u jedan ili im se mijenjao naziv. Isto tako, navest će se i opisati koji udio u nastavnim planovima i programima zauzimaju metodički i pedagoško-psihološki kolegiji, stučna praksa te kolegiji poput hrvatskoga jezika, odnosno općeobrazovni kolegiji (predmeti struka). Naglasak s relevantnim podacima za istraživanje bit će u razdoblju od akademske godine 1997./1998. pa do današnjice, točnije zaključno s akademskom godinom 2021./2022. Koristit će se podatci od osnutka Visoke učiteljske škole u Splitu (osnovana 1998. godine) pa nadalje do početka osnivanja Filozofskoga fakulteta u Splitu (osnovan 2005. godine) i sve do tijeka formiranja

preddiplomskoga sveučilišnoga studija (2013./2014. akademska godina) i diplomskoga sveučilišnoga studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2017./2018. akademska godina). Time će se dati prilog daljnjem istraživanju povijesti razvoja studija predškolskoga odgoja na Filozofskom fakultetu u Splitu.

3. OSNOVNA OBILJEŽJA RANOGA I PREDŠKOLSKOGA ODGOJA I OBRAZOVANJA

Rani se i predškolski odgoj i obrazovanje² smatraju početnim dijelom sustava odgoja i obrazovanja. U tom sustavu obuhvaćena su djeca u periodu od šest mjeseci života pa do polaska u osnovnu školu (Lučić, 2007). Djetinjstvo je od davnina prepoznato kao specifično razdoblje u životu pojedinca. Razlog tomu je što se djetinjstvo shvaća odgojno-obrazovnim i društvenim dijelom (Gudjons, 1994). Znanost koja proučava područje odgoja i obrazovanja, odnosno odgoj naziva se pedagogija (Mužić, 1999). Njezinim se utemeljiteljem u Hrvatskoj smatra Stjepan Basariček (Mendeš, 2018).

Pedagogija kao znanost dolazi s polja društvenoga razvoja. Kako odgoj i obrazovanje proizlaze iz toga razvoja, tako međusobno utječu jedno na drugo (Paustović, 1999). Osim kao znanošću, pedagogija se definira kao skup umijeća o sredstvima i metodama unutar odgoja i obrazovanja (Tkalec, 2012). Unutar pedagogije nalazi se sustav pedagogijskih disciplina i polje posebne pedagogije. Posebne pedagogije uključuju klasifikaciju koja polazi od kriterija po dobi, broju sudionika, vrsti rada, instituciji, odgojno-obrazovnome sadržaju te posebnosti djece. Iz ovoga se zaključuje kako se predškolska pedagogija svrstava u polje posebnih pedagogija (Mušanović i Lukaš, 2011).

Dječji je vrtić mjesto u kojem se organizira odgojno-obrazovni rad, njega i skrb djece predškolske dobi.³ Predškolske su ustanove imale dualan zadatak. Prvi je čuvanje i briga djeteta, a drugi priprema za školu i socijalizacija. Govori se o socijalnoj, odgojnoj i obrazovnoj karakteristici (Serdar, 2017). U znanstvenoj monografiji „*Prema suvremenom dječjem vrtiću: Pedagoška kretanja i promjene u sustavu ranog i predškolskog odgoja u Hrvatskoj*“ o predškolskome odgoju govori se kako je neodvojiva osnova odgojno-obrazovnoga sustava (Mendeš, 2020).

² **Republika Hrvatska, Hrvatski sabor** (2019). Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju, *Narodne novine*, br. 10/97, 107/07, 94/13 i 98/19, čl. 1., st. 1.

³ **Republika Hrvatska, Hrvatski sabor** (2008). Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, *Narodne novine*, 63/2008, čl. 2., st. 2.

3. 1. ODGOJ I OBRAZOVANJE

Odgoj i obrazovanje kao djelatnosti svrstavaju se u najodgovorniji i najzahtjevniji tip ljudske djelatnosti (Rosić, 2009). Postavljaju se pitanja što se pod tim pojmovima podrazumijeva i zahtijeva. Odgoj se može definirati kao „svrsishodan proces u kojem dolazi do izražaja jedinstvo odgojnog cilja i zadatka, načela i metoda, (...) uz aktivno i skladno sudjelovanje brojnih odgojnih činitelja,“ koji „teže prema izgrađivanju potpune ljudske osobnosti“ (Vukasović, 1994: 39). Izgrađivanje kulture osobnosti ovisi o pojedinom društvenom sustavu (Špoljar, 1997) jer se odgoj stvara i razvija ovisno o promjenama koje se pojavljuju u ljudskoj zajednici (Ljubetić, 2007a). Kultura društva u kojoj dijete odrasta utječe na njegov uspjeh odgoja (Giesecke, 1993). Mušanović i Lukaš (2011) dolaze do zaključka da je čovjek individua koju netko odgaja, koja se samostalno odgaja te koja utječe na odgoj drugoga. Stoga postoji razmišljanje kako bez odgoja ne postoji društvo ni čovjek.

Obrazovanje je pojam s kojim se susrećemo gotovo svakodnevno. *Hrvatska enciklopedija*⁴ navodi kako je obrazovanje „organizirani pedagoški proces stjecanja znanja i razvijanja spoznaje.“ S druge strane, obrazovanje se, uz značenje procesa, pojavljuje kao institucija, sadržaj i rezultat učenja (Mijatović, 2000). U pedagogiji se prihvaćaju termini *odgoj*, *obrazovanje* i *izobrazba* (Silov, 2003). Naobrazba je drugi naziv za obrazovanje ili obrazovanost. Izobrazba podrazumijeva „postupak usvajanja znanja“ za određenu namjenu (Anić, 1991: 230). Edukacija je nadređeni rodni pojam za odgoj i obrazovanje, a označava svjesno učenje (Paustović, 1999). Kako sudjelovanje u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju pridonosi boljitku pojedinca, tako donosi prednosti i samome društvu. Ključnu ulogu predstavlja stavka o sudjelovanju u kvalitetnom procesu. Samo kvalitetan čimbenik doprinosi sprječavanju ranoga napuštanja obrazovanja (European Commission, 2014).

⁴ **Leksikografski zavod Miroslav Krleža** (2021). Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Preuzeto s <<http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44619>> 2. srpnja 2022.

3. 2. SUVREMENO SHVAĆANJE DJETETA

Većina je pedagoga, poput Jean-Jacquesa Rousseaua, Johanna Heinricha Pestalozzija, Marije Montessori tijekom svojega vremena nadopunjavala pedagoške okvire naglašavajući usmjerenost na dijete. Dijete je percipirano kao da je „centar svijeta“ (Vidulin-Orbanić, 2007: 60). S time se slaže i autor Žarnić (2001) koji tumači dijete kao središte odgoja. Ovime autor naglašava kako je potrebno poštovati dječje sklonosti, želje i interese s prirodnim, ljudskim i stvarnim odgojem. Povezuje se i vođenje brige o dječjim primarnim potrebama (Golubović, 2014).

Pogledi i shvaćanja na dijete su se mijenjali. S jedne strane imamo tradicionalno shvaćanje, a s druge strane postmoderno shvaćanje predškolske djece. Tradicionalno se shvaćanje vodi s ciljem da je djecu potrebno naučiti, prenijeti im znanje i usvojeno znanje ispitati (Ljubetić, 2007b). Takav kurikulum „bio je vrlo strukturiran, normativan i usmjeren na poučavanje“ (Petrović-Sočo, 2009: 125). Tradicionalno shvaćanje djeteta povezuje se s prosvjetiteljskom slikom o djetetu. Ona govori o djetetu kao osobi koju treba preodgojiti i umiriti (Bašić, 2011). Stajalište o transmisiji znanja, kao glavnom aktu tradicionalnoga shvaćanja djeteta, mijenja se na transformacijsko stajalište (Ljubetić, 2007b). Suvremena ili transformacijska odgojno-obrazovna koncepcija promatra dijete iz perspektive individue te iz perspektive bića kulture kojom je određen. Tradicionalna je i suvremena koncepcija u suprotnosti prema poimanju pristupa djetetu i odgojno-obrazovnome procesu kao istome (Pintar, 2020).

Transformacijsko stajalište veže se za postmoderno ili suvremeno shvaćanje djeteta. Promjenom vrijednosti i pogleda na dijete, dječji se vrtić percipira mjestom zaštite, skrbi i odgoja djeteta (Slunjski, 2006). Transformacijsko shvaćanje djeteta karakterizira romantična slika o djetetu. Djetetu se pristupa s poštovanjem cjelovitoga njegova rasta i razvoja (Bašić, 2011). Dijete se može shvaćati na više načina. Slunjski (2015a) ističe dva načina. Prvi je da ga se gleda kao malo biće koje treba zaštitu, a drugi kao snažno i kompetentno biće spremno na sudjelovanje u procesu odgoja i obrazovanja (Slunjski, 2015a). Suvremena paradigma dijete percipira istinskim subjektom u tom procesu. Dijete je promatrano poput individue sa svim svojim pravima i sposobnostima (Petrović-Sočo,

2009). Um je predškolskoga djeteta sposobniji za istraživanje, otkrivanje i izgrađivanje razumijevanja. Sposobniji je za aktivno učenje. U novije se vrijeme oblikovanje odgojno-obrazovnoga procesa temelji na istraživanju onoga što je dijete u određenoj situaciji sposobno ne samo učiniti, nego i misliti te što bi mu moglo pomoći u organizaciji vlastitih aktivnosti. Tada se dijete shvaća kao unikatno biće koje je sposobno kroz obrazovanje primjeniti potencijale. U ovome mu pomaže odgajatelj kao osoba koja ohrabruje inicijativu djeteta, potiče, a ne da dominira. Kvalitetu odgojno-obrazovnoga procesa stvara uvažavanje inicijative djece (Slunjski, 2015a).

U znanstvenoj se studiji *Nove paradigme ranoga odgoja* u prvome poglavlju prve cjeline, čiji je naziv (*Nova*) *slika djeteta u pedagogiji djetinjstva*, tumači pedagogijska slika djeteta. Postmoderna ili suvremena slika doživljava dijete aktivnim, kompetentnim, prirodnim, stvaralačkim i neotuđenim bićem. Ono se na jedinstven način uključuje u socijalizaciju (Bašić, 2011) jer je aktivni subjekt vlastitoga razvoja.⁵ *Nacionalni kurikulum*⁶ suvremeno shvaćanje djeteta kao cjelovitoga biće opisuje prema međusobnoj povezanosti odgoja, učenja i njege djeteta. Nadalje se kao aktivni stvaratelj, istraživač i kreativno biće procesuirao kroz produktivno i uspješno sudjelovanje u aktivnostima s umjetničkim potencijalima.

Sliku djeteta kao aktivnoga građanina zajednice s pravima, osim *Nacionalnoga kurikuluma*,⁷ promiče i pravni dokument *Konvencija o pravima djeteta*. Uz *Konvenciju o pravima djeteta* osiguravanje uvjeta za zaštitu i promicanje dječjih prava obvezuje i *Deklaracija o pravima djeteta* ((Kopić i Korajac, 2010). Dječji je razvoj vrlo kompleksan. Zbiva se kroz nekoliko faza na koje utječu razni čimbenici. Osim bioloških utjecaja, djeluju još i društveni. Za razvoj su ključna oba utjecaja s međusobnom interakcijom između njih. Stoga se zaključuje kako dijete uči samostalno, ali uz poticaj odraslih koji mu omogućuju pristup poticajima koji ga zanimaju. Takvi ga poticaji usmjeravaju na izobrazbu vlastitih sposobnosti i vještina (Schafer, 2015).

⁵ **Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta** (2014). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje, str. 10

⁶ *Isti izvor*, str. 33, 34, 36.

⁷ *Isti izvor*, str. 37.

3. 3. TEMELJNI DOKUMENTI I ZAKONI

Budući da je važnost djetinjstva prepoznata u rastu i razvoju djeteta, tako je odgojno-obrazovni sustav donio svoje temeljene zakone i dokumente (Mendeš, 2020). Zakonsko reguliranje djelatnosti u predškolskim ustanovama, tadašnjim zabavištima, započinje 1874. godine donošenjem *Zakona ob ustroju pučkih školah i preparandijah za pučko učiteljstvo u kraljevinak Hrvatskoj i Slavoniji*. U njemu se zalaže da svako zabavište mora biti uz žensku preparandiju. Sljedeći je pravni dokument *Naredba ob ustroju zabavišta* iz 1878. godine. Njime se određuje zadatak zabavišta. Određuju se postavke rada, izgled zgrade, odgojna sredstva, nadzor. Zadaća je da kućno odgajanje djece potpomaže, a djecu se priprema za školu (Serdar, 2017).

U novijoj povijesti hrvatske države, stvaraju se i implementiraju službeni zakoni i dokumenti vezani uz odgoj i obrazovanje. *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju* utvrđuje kako se odgojno-obrazovni rad „ostvaruje u skladu s razvojnim osobinama i potrebama djece“.⁸ Isto tako, naglašava se kako se u odgojno-obrazovnim ustanovama obuhvaćaju programi „zdravstvene zaštite, prehrane i socijalne skrbi“.⁹ Rani se i predškolski odgoj ostvaruje prema stvarnim interesima roditelja i djece.¹⁰ Prema *Zakonu*¹¹ predškolski se odgoj realizira prema *Državnom pedagoškom standardu predškolskoga odgoja i obrazovanja*.

Državni je pedagoški standard predškolskog odgoja i obrazovanja standard pomoću kojeg se vrednuju „uvjeti za rad dječjih vrtića i drugih pravnih osoba koje“

⁸ **Republika Hrvatska, Hrvatski sabor** (2019). *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju*, *Narodne novine*, br. 10/97, 107/07, 94/13 i 98/19, čl. 3., st. 2 (u daljnjem će se tekstu koristiti termin *Zakon*).

⁹ *Isti izvor*, čl. 1., st. 2.

¹⁰ *Isti izvor*, čl. 3., st. 2.

¹¹ *Isti izvor*, čl. 6. st. 1.

sudjeluju u radu s „djecom predškolske dobi“. ¹² On služi kako bi se utvrdila organizacija programa s obzirom na to da se gleda trajanje i namjenu, mjerila za broj djece u odgojnim skupinama, ustroj predškole, materijalni i financijski programi dječjih vrtića i slične odredbe. ¹³ Odgojno-obrazovni proces predškolskoga odgoja odvija se u dječjim vrtićima. Pojam *dječji vrtić* opisujemo kao predškolsku ustanovu u kojoj se provodi djelatnost organiziranoga oblika skrbi, njege i izvanobiteljskoga odgoja i obrazovanja. ¹⁴ O dječjem se vrtiću govori kao o organizaciji koja uči. Mjesto je to u čijem „učanju“ sudjeluju svi sudionici organizacije, i odrasli i djeca (Slunjski, 2006). Ranim i predškolskim odgojem i obrazovanjem započinje priprema djeteta na kvalitetan život (Križman Pavlović, Bušelić i Gal, 2020). Njime se postavlja temelj za pravilan razvoj pojedinca (Milanović i sur., 2014).

U dokumentu *Prijedlog koncepcije razvoja predškolskoga odgoja* navodi se kako je opći cilj djelatnosti predškolskoga odgoja „očuvanje tjelesnoga i mentalnog zdravlja djeteta, poticanje cjelovitog razvoja svih funkcija, sposobnosti i mogućnosti (...) u skladu s (...) njegovim stvarnim mogućnostima.“ ¹⁵ Za ostvarivanje rezultata odgojno-obrazovnoga djelovanja na razvoj jedinstvenih mogućnosti djeteta utječe odgovornost svih uključenih sudionika i čimbenika u odgojno-obrazovnom procesu (Lučić, 2007). Riječ je o važnom i značajnom razdoblju djetetova, to jest čovjekova života (Heckman, 2006; Van Laere i Vandenbroeck, 2017; prema Križman Pavlović i sur., 2020).

U suvremenije vrijeme važnu ulogu u temeljnim dokumentima i zakonima igra kurikulum. Kurikulum dolazi od latinske riječi *curriculum* što izvorno znači tijek života, odnosno životopis, ali uzima se i za značenje riječi život i natjecanje (Sablić, 2014). Često se tumači kao sinonim s pojmom nastavnoga plana i programa (Peko, 1999) jer je neodvojiv od procesa učenja. Suprotno tome, kurikulum je širi pojam od programa jer

¹² **Republika Hrvatska, Hrvatski sabor** (2008). Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, *Narodne novine*, 63/2008, čl. 2., st. 1 (u daljnjem će se tekstu koristiti termin *Državni pedagoški standard*).

¹³ *Isti izvor*, čl. 1.

¹⁴ *Isti izvor*, čl. 2., st. 2.

¹⁵ **Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Hrvatske** (1991). Prijedlog koncepcije razvoja predškolskoga odgoja, *Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture*, br. 7/8, str. 6

uključuje vremensku i prostornu dimenziju, atmosferu i stilove roditeljstva (Ljubetić, 2007b). Neka od određenja kurikuluma podrazumijevaju:

„Kurikulum je skup planiranih i implicitnih odrednica koje usmjeravaju odgojni i obrazovni process prema zadacima i sadržajima koji su dosljedno izvedeni iz cilja te upućuju na organizacijske oblike i načine rada, postupke provjere uspješnosti u zavisnosti od mnogobrojnih procesnih faktora i okolnosti” (Previšić, 2007: 20);

- Konceptiju koja se u praksi gradi, stvara, konstruira i nadopunjuje kroz zajedničko učenje svih sudionika odgojno-obrazovnoga procesa u ustanovi (Slunjski, 2006).

Prethodni citat autorice Sablić (2014) ili bolje rečeno definicija samoga kurikuluma poslužila je za bolje razumijevanje samoga pojma. Kurikulum obuhvaća preciznu ukupnost planiranoga odgoja i obrazovanja. Ta ukupnost su ciljevi, zadaće, sadržaji i organizacije. Glavna su obilježja kurikuluma dinamičnost, poštivanje razlika i orijentirano učenje. Suvremeno strukturiran kurikulum odgajat će i obrazovati učenike u skladu s općim vrednotama te ljudskim pravima (Sablić, 2014). Kurikulum je jedan od bitnijih dijelova obrazovne politike¹⁶ koji stvaraju zaposlenici dječjega vrtića u skladu s profesionalnim znanjem i praksom.¹⁷

Kod kurikuluma se pojavljuju tri pristupa. To su humanistički, funkcionalistički te holistički pristup. Humanistički pristup usmjeren je na učenika¹⁸ (dijete) i govori se o pravima različitosti. Funkcionalistički pristup orijentiran je na osposobljavanje i praksu, a holistički pristup stavlja u međusobnu interakciju dijete i odgojitelja. U toj interakciji utječu jedno na drugo. Koliko odgojitelj utječe na dijete, toliko vrijedi i obrnuta situacija u kojoj dijete utječe na odgojitelja (Sablić, 2014).

¹⁶ OECD (2019). Curriculum Alignment and progression between Early childhood Education and Care and Primary School: A Brief Review and Case Studies, OECD Education Working Paper No. 193.

¹⁷ **Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta** (2014). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

¹⁸ Termini „učenik“ i „učitelj“ koriste se u literaturi autorice Sablić (2014), ali za potrebe ovoga rada redefinirat će se u termine „dijete“ i „odgajatelj“.

Službeni dokument, kojim se realizira proces odgoja i obrazovanja u institucijskim ustanovama, naziva se *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Ovaj je dokument donesen 2014. godine. Potpisan je prema ovlastima Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Dokument je to koji uključuje primarne vrednote i kurikularne sastavnice odgoja i obrazovanja djece.¹⁹ To „je prvi službeni dokument u kojem je zastupljen izraz rani i predškolski odgoj” (Mendeš, 2020: 430). Nacionalni kurikulum polazi od djeteta. Dijete je glavni pokretač od kojega se krenulo prema stvaranju kurikuluma (Apostolović, 2014). Želi se naglasiti postojanje individualnih razlika, autonomija, stvaralaštvo. Naglašava se sve ono što nas usmjerava na dijete, a ne na sam sadržaj obrazovanja (Miljak, 1996). Svoje je temelje usmjerio ne samo prema djetetu, već i odgajatelju koji sukonstruira taj kurikulum (Malaguzzi, 1998; prema Slunjski 2015b). Glavni čimbenici koji grade *Nacionalni kurikulum* su znanstvena i stručna istraživanja cjelokupne teorije i prakse vrtića. Ono što čini “žilu kucavicu” *Nacionalnoga kurikuluma* su spomenuta polazišta, zatim načela, vrijednosti i ciljevi.²⁰ Težište je odgojno-obrazovnoga procesa stavljeno na cilj ovoga dokumenta. Cilj pretpostavlja boljitak djeteta u svim segmentima.²¹ Govori se i o kurikulumu vrtića i predškole koji se stavljaju u suodnos s *Nacionalnim kurikulumom*. Kurikulum je vrtića obilježen značajkama integriranoga, razvojnoga, humanističkoga, konstruktivističkoga te sukonstruktivističkoga kurikuluma. Ovim značajkama zajednička je komponenta *dijete*, a međusobno se nadopunjuju.²² Riječi ima i o osiguravanju kvalitete i profesionalnome razvoju djelatnika dječjega vrtića.²³ Na kraju ovoga poglavlja može se donijeti zaključak citiranjem autorice Pintar (2020: 186) kako „dokument, kao nacrt težnje za praksom određenih karakteristika, naglašava, (...), djetetov svestran razvoj, cjeloviti napredak, sveobuhvatnu suradnju raznih odgojnih čimbenika.“

¹⁹ **Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta** (2014). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje.

²⁰ *Isti izvor*, str. 3-4.

²¹ *Isti izvor*, str. 26.

²² *Isti izvor*, str. 41-44.

²³ *Isti izvor*, str. 3-4.

4. ODGOJITELJ I NJEGOVO ZANIMANJE

Status odgojitelja u društvenoj sredini smatra se i dalje van zadovoljavajuće razine. Gledajući nekoliko godina unatrag događaju se promjene u poimanju „odgajateljskog zvanja kao kompleksnog, značajnog za društvo i u skladu s time težnje su ka viđenju odgajateljskog zanimanja kao profesije” (Blanuša Trošelj, 2021: 1). U svakodnevnom govoru rječju profesija podrazumijeva se zanimanje. Time se misli na profesionalno obavljanje posla kako bi se osigurali egzistencijalni uvjeti za život (Lučić, 2007). Riječ, pojam ili termin profesije dolazi od latinske riječi “*professio*”. Taj se pojam odnosi na „trajno bavljenje zanimanjem, samostalnost, autoritet, uslužnu orijentiranost, težnju za savršenstvom i profesionalnim udruživanjem” (Pedagoška enciklopedija, 1989: 256; prema Lučić, 2007: 151). Sinonimi koji se povezuju s pojmom profesije su znanje i zanimanje (Lučić, 2007). Znanje proizlazi iz obrazovanja koje je osoba izgradila tijekom školovanja (Cindrić, 1995), a o zanimanju je rečeno u prethodnim rečenicama ovoga poglavlja.

Prema *Zakonu*, u četvrtome poglavlju naziva “Radnici dječjeg vrtića” koji se odnosi na odgojno-obrazovne radnike i ostale radnike u dječjem vrtiću, radnici trebaju posjedovati odgovarajuću vrstu i stupanj stručne spreme “te utvrđenu zdravstvenu sposobnost za obavljanje” zanimanja odgajatelja u dječjem vrtiću. Sve ovo pravilnikom propisuje ministar odgovoran za obrazovanje.²⁴ Posao odgajatelja može obavljati osoba²⁵ koja ima završeno odgojiteljsko ili profesionalno učilište (Cindrić, 1995), osoba koja je stekla zvanje odgojitelja na preddiplomskom sveučilišnom studiju ili stručnom studiju odgovarajuće vrste te sveučilišnim diplomskim ili specijalističkim studijem.²⁶ *Državni pedagoški standard* utvrđuje da izravne zadaće u ustanovama za odgoj i obrazovanje provode

²⁴ **Republika Hrvatska, Hrvatski sabor** (2019). *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju*, *Narodne novine*, br. 10/97, 107/07, 94/13 i 98/19, čl. 24. st. 2.-3.

²⁵ *Isti izvor*, čl. 24., st. 4.

²⁶ Isto.

odgojitelji.²⁷ Odgojitelja se predstavlja stručno osposobljenom osobom. Odgojitelj je osoba koja provodi svoju profesiju argumentirano s djecom rane i predškolske dobi. Stručno se unaprjeđuje. Promišlja, planira i vrednuje plan kroz razdoblja tijekom pedagoške godine. Također, u opisu odgojiteljeve djelatnosti je prikupljanje i izrađivanje sredstava za rad, to jest priprema prostorno-materijalnoga poticaja i okruženja. Odgojitelj surađuje i radi s roditeljima i stručnjacima iz svoga područja odgoja i obrazovanja.²⁸

4. 1. ULOGA ODGOJITELJA

Odgojno je obrazovni proces oblik odgojiteljeva samoostvarivanja. Bitna zadaća odgojitelja je odgovornost u formiranju osobnosti djeteta te njegovom izgrađivanju kao čovjeka najveće vrijednosti. To je rezultat odgojno-obrazovnoga procesa (Lučić, 2007).

Autorica Schafer (2015) izdvojila je dio stavki kako bi mogao izgledati “profil” odgojitelja. Kao prvo, bitno je da je obrazovana za tu struku i da se i dalje nastoji obrazovati i usavršavati svoju praksu. Zatim, da je spremna na samorefleksiju. Kao osoba treba biti osjećajna, srdačna, puna razumijevanja, tješiti dijete samo dok to ono želi, imati jasan i razgovijetan govor. Isto tako, potrebno je pratiti cjeloviti razvoj djeteta, zapisivati bilješke te vrednovati njihov rad. Važno je da odgojitelj promatra djecu u njihovu razvoju kroz percipiranje njihovih interesa. Vrlo je bitno biti distanciran, bez uplitanja kada djeca to ne traže. Važno je dopustiti djeci njihovo slobodno kretanje, odnosno prepuštanje djetetu uživanje u aktivnosti koja ga u tom trenutku interesira, a ne se miješati. Prije nego što ponudi materijale djeci, odgojitelj bi sam trebao provjeriti odgovaraju li i kako funkcioniraju (Schafer, 2015).

Zanimljivo je kako je autorica Slunjski (2015a) naslov knjige “*Izaći iz okvira – kvalitativni iskoraci u shvaćanju i oblikovanju predškolskog kurikulumu*” povezala s

²⁷ **Republika Hrvatska, Hrvatski sabor** (2008). Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, *Narodne novine*, 63/2008, čl. 26., st. 1.

²⁸ *Isti izvor*, čl. 26. st. 2.

odgojiteljima i arhitektima. Naslov knjige pojašnjava kako treba osvijestiti integraciju stručnih djelatnika vrtića s arhitektima. Kako bi se stvorio, odnosno oblikovao kvalitetan prostor odgojno-obrazovne ustanove, dječjega vrtića, prostor treba biti otvoren, fleksibilan i multifunkcionalan. Otvoren kako bi poticao susrete svih sudionika odgojno-obrazovnoga procesa u ustanovi, fleksibilan u organizaciji rada, a multifunkcionalan za razne namjene, poput roditeljskih sastanaka, radionica i slično (Slunjski, 2015a).

Odgojitelj je bitni nositelj promjena u ustanovi. On ima višestruku ulogu (Malašić, 2015). „Zajednica koja uči pretpostavlja subjekte koji kontinuirano rade na sebi, na kvaliteti odgojno-obrazovnoga djelovanja, otvoreni su za refleksiju i samorefleksiju, raspravu, preuzimanju odgovornosti za kvalitetan razvoj” (isti izvor, 125). Najizraženija je uloga aktivno slušanje te promatranje djeteta. Cilj je pratiti dječji interes, bolje ga i detaljnije razumijeti kako bi ga bio spreman podržati na prihvatljiv način. Evaluacija je polazište odgojitelja u ulozi opskrbljivača prostorno-materijalnoga okruženja na centre aktivnosti (Malašić, 2015). Centri aktivnosti moraju „poticati, održavati i podržavati aktivnost djeteta” (isti izvor, 125). Odgojitelj se percipira poput “ruke utjehe” djetetu u razumijevanju, shvaćanju i znanju koje se događa u tom malom biću. Sukonstruktivistički, konstruktivistički, razvojni, dinamični i fleksibilni kurikulum odgojitelja karakterizira kao profesionalca, timskoga igrača te partnera u odgojno-obrazovnome radu. Profesionalac je jer se stručno i profesionalno usavršava. Timski igrač je jer je otvoren i spreman na interakciju i razmjenu ideja. Partnerom se podrazumijeva kada je prisutan i dostupan. Odgojitelja krasi i uloga kreativnoga i socijalno emotivnoga pojedinca u suživotu s djetetom u obrazovnoj ustanovi (Malašić, 2015).

Odgojitelj promatra interese djece, a ne obratno. Budući da u odgojno-obrazovnom radu s djecom predškolske dobi nema obaveznih i propisanih sadržaja, na odgojitelju je da nudi poticaje prema promatranju, procjenjivanju te na osnovi konkretnih dječjih prijedloga za aktivnosti (Miljak, 1996). Iz ovih tvrdnji proizlaze uloge odgojitelja kao posrednika, pomagača u razvoju, a nikako učitelja, to jest izravnoga poučavatelja. Odgojiteljeva je uloga usmjerena humanističkim kurikulumom na organizaciju prostorno-materijalnoga okruženja „koje će poticati djecu na razmišljanje, rješavanje problema, na stjecanje novih znanja” (isti izvor, 38). Uloga se odgojitelja smatra jako složenom. Odgojitelj kao “glavni” sudionik odgojno-obrazovnoga procesa u ustanovi (Miljak, 1996), “živom organizmu”

(Slunjski, 2015b), oblikuje način življenja u skupini. Model je po kojem djeca stvaraju imitaciju ponašanja, poslije svojih roditelja. Odgojitelj mora biti dosljedan u onome što radi, govori, očekuje i traži od djece. Autoritet je odgojitelja vidljiv u toj dosljednosti. Odgojitelj planira sadržaje, poput prijedloga aktivnosti. Prijedlozi aktivnosti, koje odgojitelj planira, proizašli su iz realizacija i evaluacija aktivnosti koje su se već dogodile. Potrebno je slijediti interes djeteta, ali i na temelju posutojećih stvarati nove (Miljak, 1996).

Shodno tome, odgojitelji prikupljaju dokumentaciju (Kovač Šebart i Hočevar, 2014). Dokumentiranje odgojno-obrazovnoga procesa koristi se za evaluaciju dječjih aktivnosti radi praćenja razvoja pojedinca, ali i cijele skupine (Forman i Fyfe, 1998; prema Kovač Šebart i Hočevar, 2014). Ono omogućuje promišljanje i refleksiju svih sudionika, a ne samo odgojitelja, u procesu odgoja i obrazovanja (Dahlberg, Moss i Pence, 2007; prema Kovač Šebart i Hočevar, 2014).

Suvremeni odgojitelj dijeli suradničke uloge. Subjekt je promjene. Usredotočen je na dijete. Odgojitelj mora imati profesionalno znanje te pokušati uspostaviti dijalog s djetetom (Šagud, 2007). Stvara pedagoško okruženje koje će djeci omogućiti sudjelovanje (Šagud i Hajdin, 2018). Djeluje kao pomagač, planer, promatrač, usmjerivač, a najmanje kao vođa (Petrović-Sočo, 2009). Razvoj odgojitelja ovisi o tome koliko slijedi i razumije dječje aktivnosti (Olsson, 2009; prema Šagud i Hajdin, 2018).

Za provođenje rada s djecom predškolske dobi potrebni su suvremeno izobraženi i mjerodavni djelatnici. Odgojitelj radi neposredno s djecom i provodi različite programe. Njegove zadaće uključuju: vođenje i unaprjeđivanje organizacijske djelatnosti djece radi njihova cjelokupnoga razvoja; uređivanje i realizaciju različitih djelatnosti i sadržaja radi poticanja i razvijanja interesa; analiziranje procesa razvoja djeteta i njegovih postignuća zajedno s roditeljima.²⁹

Do izričaja uloge odgojitelja dolaze poznavanja pedagoške, stručne i didaktičke literature. Potrebno je poznavanje razvojne i pedagoške psihologije, kao i poštivanje dječjih prava. Nadasve, najvažnija je ljubav prema djeci i odgojiteljskom zvanju. Individualno

²⁹ International standard classification of occupations, Geneve, 1989; **Ministarstvo prosvjete i kulture** (1991). Prijedlog koncepcije razvoja predškolskog odgoja, *Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture*, br. 7/8, str. 7.

poznavanje svakoga djeteta omogućuje odgajatelju primjeren pristup stvaranju individualnih i zajedničkih aktivnosti. Promatrajući dijete u aktivnostima na odgojitelju je provođenje evaluacije dječjih sposobnosti i mogućnosti. Daje mu na znanje da ga podržava i usmjerava na daljni razvoj. Djelujući kako je opisano, odgojitelj tim manirima stvara pozitivnu sliku o sebi. Pozitivnom slikom o sebi utječe na mišljenje djeteta da ga percipira kao prijatelja i suradnika (Lučić, 2007). „Profesionalna kompetentnost bitna je slika odgajatelja“ (isti izvor, 152). Odgojitelj je voditelj i organizator odgojno-obrazovnoga procesa jer sudjeluje u izgrađivanju i formiranju čovjeka kao najveće vrijednosti (Bognar i Matijević, 2002).

Uloga je odgojitelja usklađena s aktivnostima djeteta. Neprestano osmišljava i stvara uvjete za življenje djeteta u odgojno-obrazovnoj ustanovi (Slunjski, 2001). Ulogu odgojitelja možemo rezimirati tako da je na odgojitelju:

- „dobro upoznati individualne potrebe, sklonosti i potencijale djeteta
- stvarati ozračje tople, respozivne komunikacije
- opskrbljivati prostor s mnogo različitog materijala (...) kako bi potaknuo komunikaciju
- koncipiranje aktivnosti tako da one mogu sadržavati što više svrhovitih dijaloga između njega i djece, te djece međusobno
- praćenje i stalno procjenjivanje individualnog napretka djetetovih sposobnosti i novih uvida
- primjenjivanje različitih strategija poučavanja i planiranja aktivnosti tako da se one mogu odvijati na različitim razinama složenosti
- (...)
- poticanje tutorstva vršnjaka kroz svakodnevne interakcije“ (Wishon, Crabtree i Jones, 1998; prema Slunjski, 2001: 54).

4. 2. CIKLUSI ODGOJITELJSKOGA ZANIMANJA

Prema znanstvenoj monografiji *Profesionalno obrazovanje odgojitelja predškolske djece – Od jednogodišnjeg studija do sveučilišnog studija*, čiji je autor Branimir Mendeš, navode se ciklusi obrazovanja za profesionalni razvoj odgojiteljskoga zvanja. Riječ je o trima povezanim ciklusima. To su inicijalno obrazovanje, pripravničko osposobljavanje te trajno profesionalno usavršavanje (Mendeš, 2018).

Prvim ciklusom Mendeš (2018) ističe *inicijalno obrazovanje*. Odgojiteljsko školovanje, zbog obima posla i iz znanstvenih razloga, zahtijeva visokoškolsku razinu školovanja (Beck i Kosnik, 2006; prema Vujičić, Čamber Tambolaš i Navratil, 2018). Inicijalno obrazovanje započinje rang listom, to jest klasifikacijom i razradbenim postupkom. U ovome je ciklusu važan uspjeh s državne mature. Osim vrednovanja postignuća na kraju srednjoškolskoga obrazovanja kroz ocjene i državnu maturu, bitan čimbenik stavljen je i na postignuća s dodatne provjere znanja. Dodatnu provjeru znanja najčešće čini provjera opće informiranosti na psihologijskom testiranju te provjera motoričkih, glazbenih i likovnih kompetencija. Naravno, obim dodatne provjere ovisi od sveučilišta do sveučilišta (Mendeš, 2018). O početnom obrazovanju budućih odgojitelja govori se u kontekstu toga što su odgojitelji istraživači vlastite odgojne prakse. Oni svakodnevno promišljaju, razmišljaju i raspravljaju o svom radu kao reflektivni praktičari (Beck i Kosnik, 2006; prema Vujičić i sur., 2018).

Obaveza je stručnih djelatnika proći program uvođenja u neposredan odgojno-obrazovni proces. To se naziva *pripravničko osposobljavanje, stažiranje* ili *uvođenje u struku*. Ono je ujedno drugi ciklus (Mendeš, 2018). Svrha pripravničkoga staža podrazumijeva stručno osposobljavanje odgojitelja za samostalno profesionalno obavljanje odgojiteljske profesije.³⁰ Pripravnikom se smatra odgojitelj bez radnog iskustva u struci.³¹

³⁰ **Ministarstvo prosvjete i športa** (1997). Pravilnik o načinu i uvjetima polaganja stručnog ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću, *NV 133/1997*, čl. 2.

³¹ *Isti izvor*, čl. 5.

Nakon odrađenog pripravnčkoga osposobljavanja koje traje godinu dana, potrebno je polagati stručni ispit.³²

Treći ciklus predstavlja *trajno profesionalno usavršavanje* (Mendeš, 2018). Odgojitelji imaju obvezu provedbe trajnoga profesionalnog usavršavanja u skladu s planom i programom koji potpisuje ministar obrazovanja.³³ Profesionalnim se usavršavanjem od odgojitelja očekuje sposobnost razumijevanja ritmičnosti i složenosti prakse. Ujedno, ono podrazumijeva spremnost na izazov koji nose akcijska istraživanja i reflektivni praktičar (Slunjski, 2015b) jer „u sustavu trajnog učenja posebno mjesto zauzima refleksija. Ona se shvaća kao pokretnička sila odgojiteljeva stručnog rasta“ (Mendeš, 2018: 18). Profesionalni razvoj odgojitelja smatra se ključnom komponentom promjena. Profesionalni je razvoj proces napredovanja i mijenjanja čitave kulture ustanove. Svi sudionici odgoja i obrazovanja u ustanovi teže stvoriti zajednicu gdje se uči i istražuje. Profesionalnim razvojem odgojitelji brže i lakše uoče trenutke usporavanja tijekom refleksije (Vujičić, 2011). Trajno profesionalno usavršavanje vremenski traje najduže (Mendeš, 2018), a time stručni djelatnici mogu napredovati u zvanju. Viša zvanja odgojitelja idu do višeg odgojitelja i savjetnika odgojitelja. Napredovanje ovisi o praćenju i vrednovanju uspješnosti pri obavljanju poslova i zadaća u odgojno-obrazovnome procesu, pa i radnih ocjena iz Ministarstva prosvjete i kulture,³⁴ ili današnjega preimenovanoga Ministarstva znanosti, obrazovanja i sporta. Posljednjih se godina ističe potreba za profesionalnim razvojem unaprjeđivanja odgojno-obrazovnoga procesa i ustanove (Vujičić, 2011). Smisao trajnoga profesionalnoga usavršavanja podrazumijeva daljnje razvijanje i oblikovanje stečenih kompetencija (Mendeš, 2018).

³² *Isti izvor*, čl. 23.

³³ **Republika Hrvatska, Hrvatski sabor** (2008). Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe, *Narodne novine*, 63/2008, čl. 25., st. 2.

³⁴ **Ministarstvo prosvjete i kulture** (1991). Prijedlog koncepcije razvoja predškolskoga odgoja, br. 7/8, str. 8.

4. 3. KOMPETENCIJE ODGOJITELJA

Suvremeno se društvo terminološki gledano naziva društvom znanja. Cilj odgojno-obrazovnoga sustava je razvoj kompetencija. Kompetencije „podrazumijevaju kombinaciju znanja (...) vještina, stavova i odgovornosti pomoću kojih je pojedinac osposobljen za obavljanje određenog posla“ (Račić, 2013: 89). U kontekstu cjeloživotnoga učenja, u domeni ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja, suvremeni je odgojitelj usredotočen na kompetencije koje dijete društva znanja treba i mora razvijati (Slunjski, 2011).

Praktična je kompetencija odgojitelja sposobnost uspješnog poučavanja, odlučivanja, razvijanja i istraživanja kurikuluma te razvoj kompetencija odgojitelja. Osim toga, stjecanje praktične kompetencije može predstavljati i poteškoće. Pojedini odgojiteljima je potreban duži period da je razviju, da dođu do tog stupnja za djelovanjem u određenoj situaciji. S druge pak strane, pojedincima praktična kompetencija mnogo brže uđe u rutinu za rad bez poteškoća. Unaprjeđivanje praktične kompetencije provodi se kroz reflektivnu praksu. Praktičar kroz akcijsko istraživanje stvara samorefleksiju svoje prakse, to jest teorije u akciji. Kako bi se stvorila realnija slika o trenutnom stanju pojedinca (njegovih znanja, postupaka, metoda i kompetencija), tako je potreban argumentiran razgovor s kritičnim prijateljem, kolegom s posla ili bilo kojom drugom osobom koju praktičar smatra relevantnom za kritički osvrt prema njegovom radu (Kyriacou, 1995).

Posebna se pažnja prilaže razvoju kompetencija za cjeloživotno učenje. Prema *Europskom referentnom okviru* govori se o osam ključnih kompetencija. To su:

1. Komunikacija na materinjem jeziku
2. Komunikacija na stranim jezicima
3. Matematička kompetencija i temeljne kompetencije u znanosti i tehnologiji
4. Digitalna kompetencija
5. Učenje učenja
6. Društvena i građanska kompetencija
7. Smisao za inicijativu i poduzetništvo
8. Kulturna svijest i izražavanje.

Komunikacija na materinjem jeziku podrazumijeva stvaranje uvjeta za jezični razvoj kroz interpretacije pojmova, misli. To potiče svijest o utjecaju jezika na druge i potrebu za razumijevanjem i komuniciranjem. Komunikacija na stranim jezicima omogućava razumijevanje i upoznavanje drugih kultura te interes i želju za jezike. Pomoću matematičke kompetencije i temeljnih kompetencija u znanosti i tehnologiji razvija se logika u rješavanju problema, postavljaju se pitanja, zaključuje se i istražuje. Digitalna se kompetencija osnažuje na polju informacijsko-komunikacijske tehnologije, korištenjem računala i njegovih svojstava. Potrebne vještine uključuju sposobnost pretraživanja, prikupljanja i obrade podataka na sistematičan pristup. Kompetencija učenje učenja podrazumijeva ustrajnost u nastavku učenja, organizaciji vlastitoga učenja te učinkovito upravljanje vremenom i informacijama. Ovom se kompetencijom stječe osjećaj za poznavanjem strategija učenja. Društvena i građanska kompetencija je način kompetencije kojom se razvija odgovorno ponašanje, prihvaćanje različitosti i tolerancija. Inicijativnošću se i poduzetništvom grade vještine za sposobnost rada samostalno ili suradnički. Samoiniciranim i samoorganiziranim aktivnostima gradi se preuzimanje rizika i stvaralaštvo. Na kraju se kulturnom sviješću i izražavanjem podrazumijeva razvoj osjećaja za različitim umjetničkim područjima: plesom, glazbom, pisanom ili usmenom riječju (književnošću), kazalištem. Uvažavaju se važnosti kreativnoga izražavanja ideja, iskustava i emocija.³⁵

Osim osam ključnih kompetencija, piše se i o kompetencijskome okviru specifičnih kompetencija. Specifične kompetencije uključuju sposobnosti za razvoj refleksivne prakse i kompetencije za razvoj metodologije akcijskih istraživanja, kompetencije za trajno profesionalno učenje, kompetencije za razvoj integriranoga kurikuluma, a s time se povezuje poznavanje spoznaja o rastu, razvoju, odgoju i učenju te unaprjeđivanje zdravlja djeteta. Nekoliko kompetencija iz ove kategorije specifičnih slično je s onih ključnih osam. Tako se i u specifičnim kompetencijama spominju jezične (materinski i strani jezik), umjetničke (ples, glazba, likovni, književnost), građanske, digitalne te socijalne kompetencije (Europski parlament, 2006; prema Mendeš, 2018). I na sveučilišnoj razini,

³⁵ EUR-Lex (2006). *Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December for lifelong learning (2006/962/EC)*, str. 4-9.

studente je potrebno poticati na razvoj kompetencija koje će im pomoći da izgrade svoje profesionalno znanje u interakciji s drugima (Beck i Kosnik, 2006; prema Vujičić i sur., 2018).

5. PREGLED RAZVOJA INSTITUCIJSKOGA OBRAZOVANJA ODGOJITELJA

Kako bismo mogli razumijeti institucijski predškolski odgoj, tako je potrebno poznavati povijest različitih pedagoških karakteristika koje znatno utječu na predškolski razvoj. Osnivanjem prvih odgojno-obrazovnih ustanova „za djecu u ranom djetinjstvu pokazalo je potrebu za obrazovanjem posebnoga pedagoškog osoblja” (Mendeš, 2018: 25). Obavljanje djelatnosti predškolskoga odgoja zahtijevalo je stjecanje određenih pedagoških kompetencija u okviru toga obrazovanja. Tijekom povijesti sustav se obrazovanja mijenjao i predstavljao potrebu za proučavanjem povijesti pedagogije kao znanosti. U sljedećim crtama ovoga teksta navest će se preteče današnjih predškolskih ustanova koje su imale utjecaj na nastanak odgojiteljske profesije (Mendeš, 2018).

Možemo postaviti pitanje „Kako je sve započelo na našim prostorima?” Austro-ugarskom nagodbom iz 1867. godine hrvatske su zemlje bile podijeljene, rascjepkane. Tako su Istra i Dalmacija bile pod austrijskom vlašću, a Slavonija i Kraljevina Hrvatska pod mađarskom. Za vrijeme banovanja Ivana Mažuranića, razdoblje između 1873. i 1880. godine, dolazi do provedbe reforma školstva (Serdar, 2017). Otvaraju se osnovne, građanske i stručne škole (Mendeš, 2020). Pojava prvih predškolskih ustanova povezuje se s industrijalizacijom, zapošljavanjem žena, ali i problemom oko opstanka nezakonskoga rođenja djece. Zato je uloga početnih predškolskih ustanova bila prvenstveno socijalnoga karaktera (Serdar, 2017). Razvijaju se posebni oblici izvanobiteljskoga odgoja pod upravom humanitarnih i socijalnih ustanova (Lipovac, 1985). Najpoznatija humanitarna ustanova za odgoj napuštene djece, a poslije su to uglavnom nezakonito rođena djeca, bilo je nahodište *milosrdni zavod* (drugi naziv *Ospedale della Misericordia*) u Dubrovniku. Osnovano je 1432. godine (Serdar, 2017).

Osim socijalne uloge, pojavljuju se i ustanove koje su imali odgojni karakter. To su domovi za djecu, utočišta, pjestovališta i hranilišta (Serdar, 2017). Antonija Cvijić u svojem prvom dijelu knjige *Rukovođ za zabavište* ističe kako krajem 19. stoljeća djeluju

četiri vrste zavoda. To su zabavišta, pjestovališta, kombinirani zavodi i čuvališta (Cvijić, 1895).

U Hrvatskoj je najprije osnovano 1842. godine čuvalište, namijenjeno za djecu radnika, u Karlovcu. Pjestovalište dolazi od riječi *pjestovati* što znači njegovati, čuvati, hraniti. U njih su najčešće uključena siromašna djeca u dobi do tri godine. Prvo pjestovalište u Hrvatskoj osnovano je 1855. godine u Zagrebu. Bilo je smješteno u prizemlju zgrade uz samostan milosrdnica u Samostanskoj ulici (Serdar, 2017). Pokraj je osnovano čuvalište, ali i zabavište. Pjestovalište je nakon 75 godina postojanja obnovljeno i prošireno. Uloga je i dalje bila socijalna jer su očevi i majke imali nezahvalan posao s malom zaradom pa su morali tražiti pomoć u pjestovalištima (Štiglić, 1893; prema Serdar, 2017).

U daljnjim naslovima ovoga poglavlja bit će prikazani početci obrazovanja odgojno-obrazovnoga osoblja.

5. 1. INSTITUCIONALIZACIJA OBRAZOVANJA ODGOJITELJA

Osnivanje prvih ustanova za odgoj djece započeo je u Europi, točnije u Engleskoj. U naše se prostore prenio preko Austrije i to po uzoru na predškolske ustanove njemačkoga pedagoga Friedricha Froebela iz 1837. godine (Serdar, 2017). Najprije su njegove ustanove nazvane ustanovama “za razvoj stvaralačkih motiva i djelatnosti kod djece i mladih” (Mendeš, 2015b: 229). Preteča današnjih dječjih vrtića su takozvani Froebelovi Kindergarteni (Serdar, 2017).

Osnivačicom prvoga privatnoga zabavišta u Zagrebu smatra se Antonija Cvijić-Lukšić. Otvorila ga je 1869. godine (Perkovac, 1869; prema Serdar, 2017). U djelu *Rukovođ za zabavišta* piše se kako je zabavište postalo “potrebim faktorom narodnoga uzgoja” (Cvijić, 1895: Predgovor strana V). Zagovaralo se osnivanje zabavišta. Time bi osnivanje moglo pomoći roditeljima (Serdar, 2017), ali prije svega iznimna je potreba za uključivanjem djece u zabavišta (Mendeš, 2010). Zabavište je dobijalo epitet najmlađeg

dijela pedagogije. Obraćalo mu se kao „najmlađem mezimčetu današnje pedagogije” (Serdar, 2017: 25). Pod terminom zabavišta u kontekstu ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja tumači se izrazom *zabavice*. To su igre koje zastupa F. Froebel, a imaju element zabave (Serdar, 2017). Zabavice omogućuju prijelaz od karaktera igre prema ozbiljnome radu. Dijete uz igru i zabavice upoznaje govor (Cvijić, 1895). Definicija zabavišta glasi kao “odgojilište djece, na polazak škole jošte neobavezne” (Kr. hrv.-slav.-dalm. zemaljske vlade, Odjel za bogoštovje i nastavu, 1878: 118; prema Mendeš, 2020: 192). Zabavište time i djeluje po uzoru na Froebela. Ono je zavod za svu djecu od treće do sedme godine. Svrha je zabavišta nadopuna roditeljskom odgoju s ciljem da se djecu pripremi za školu (Cvijić, 1895).

Josipa Žitković, učiteljica u Beču, održala je izložbu s predavanjem o potrebi širenja mreže zabavišta u Hrvatskoj. Ona ističe kako je zabavište pomagač da dijete lakše prihvati školu. Opisuje kako se jedna učiteljica brine o 30-40 djece (Žitković, 1882/1883; prema Serdar, 2017). Otvaraju se i privatna zabavišta u Sisku, Karlovcu, Petrinji, Varaždinu, Samoboru (Serdar, 2017). „Propisivanje obveze osnivanja zabavišta (...) možemo smatrati početkom državne regulacije područja predškolskoga odgoja” (Cuvaj, 1910; prema Baran i sur., 2011: 524). Govorilo se o svrstavanju zabavišta u korisne zavode koji bi trebali postojati u gradovima i većim mjestima. Riječ *zabavište* zadržat će se sve do 1945. godine (Serdar, 2017).

Predškolski je odgoj uključivao početke institucionalizacije, ustanove socijalnoga te odgojnoga karaktera, razdoblje od Drugoga svjetskoga rata do ulaska u školski sustav pa sve do stvaranja temelja odgojno-obazovnoga sustava (Došen-Dobud, 2019). Iz ovoga se teksta može doći do zaključka kako se otvaranjem prvih predškolskih ustanova pojavljuje potreba za profesionalnim obrazovanjem odgojnoga kadra za rad s djecom rane dobi. Daljnji će naslovi isticati obrazovanje odgojitelja od osnivanja zabavišta i potrebe za tečajevima za zabavišne učiteljice. Uslijedit će opis koncepcija obrazovanja od Drugoga svjetskog rata do 90-ih godina 20. stoljeća te prikaz razvoja studija, uz nastavni plan i program, predškolskoga odgoja na visokom učilištu Visoke učiteljske škole u Splitu. Govorit će se o osnivanju i razvoju predškolskoga odgoja u novonastaloj visokoobrazovnoj ustanovi Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu.

5. 1. 1. TEČAJ ZA ZABAVIŠNE UČITELJICE

Obrazovanje za odgojni kadar koje će raditi s djecom predškolske dobi stjecalo se izvan granica Hrvatske. Učilište za naobrazbu pučkih učiteljica osnovano je u Zagrebu 1848. godine pod nazivom *Samostansko žensko učilište sestara milosrdnica*. Osim samostanskih djevojaka, za obrazovanje su se primale i djevojke iz naroda, to jest kandidatkinje koje nisu bile u službi sestara milosrdnica. U početku su bila dva tečaja i jedan pripravnici (Serdar, 2017).

Serdar (2017) navodi kako je 1878. godine *Odjel za bogoštovje i nastavu* donijelo preustoj posebnoga tečaja u dokumentu *Naredba ob ustrojstvu zabavišta*. Upravo su od te godine započeli tečajevi za zabavišta koji su trajali jednu godinu. Od tečaja se očekivalo da pripremi buduće zabavišne učiteljice na rad s najosjetljivijom skupinom – djecom. Zabavišne učiteljice nazivane su zabaviljama. Uvjeti za pristup tečaju zahtijevali su navršeni 16 godina, tjelesnu sposobnost, istančan glas za pjevanje, dobar sluh, znanje hrvatskoga jezika (Serdar, 2017) i završeno inicijalno obrazovanje u gimnaziji, građanskoj školi ili ženskoj školi (Mendeš, 2013). Učilišta su se osnivala u sklopu ženskih učiteljskih škola. Zabavišne su se učiteljice trebale upoznati s osobinama djece, pristupima i načinom rada u ustanovi, zabavištu, u kojem će boraviti s djecom (Serdar, 2017). Ovaj je dokument značajan jer je u njemu sastavljeno gledište o zabavištu kao odgojnoj ustanovi, a zabavišne su učiteljice poprimile status kvalificiranih osoba za rad s djecom rane dobi (Pregrad, 1978; prema Mendeš, 2020). Zabavišne se učiteljice naziva stručnjacima. Govori se o Froeblovom stavu o važnosti najranijega odgoja djece s povjerenom stručnim osobama. Tečaj u samostanu sestara milosrdnica bila je vježbaonica za stjecanje temeljnih pedagoških znanja i vještina za rad, primjerice crtanje i ručni rad, pouke o zdravlju, pjevanje i sviranje, gimnastiku. Kasnije je donesena potreba za mjenjanjem trajanja tečaja s jedne na dvije godine (Serdar, 2017). Po završetku tečaja, učenice su imale ispit i dobivale su *svjedočbu* (svjedodžbu) *polaznicu*.

Ispitu su mogle pristupiti i druge ženske osobe, uz plaćanje, ako su završile osposobljavanje u nekom drugom zabavištu. Nakon dvadeset mjeseci osposobljavanja i dobivanja pozitivnih povratnih informacija, zabavišne su učiteljice imale pravo polagati praktični zabaviljski ispit. Učiteljicama koje je zanimalo osnivanje zabavišta, davale su se upute za njihov rad. Opisuje se kako bi trebale pročitati na desetke njemačkih knjiga o radu s djecom. Razmišljenje je autora kako sadržaj tih knjiga po igrama ne bi odgovarao djeci s našega podneblja (Serdar, 2017).

5. 1. 2. RAZDOBLJE OBRAZOVANJA ODGAJATELJA OD DRUGOGA SVJETSKOGA RATA DO 80-IH GODINA 20. STOLJEĆA

Narasla je potreba za zbrinjavanjem ugrožene djece bez roditeljske zaštite koja je nestala u poratnom vremenu (Mendeš, 2010). Dječji su se vrtići od svoga utemeljenja nalazili u polju obrazovanja (Lipovac, 1985). Ustanova koja je imala socijalno-zaštitnu ulogu prema djeci i obrazovanje kadra za rad kroz tečaj nazivala se Škola za dječju zaštitu (AZGTB; Razredna knjiga Škole za dječju zaštitu za šk. god. 1944/45; prema Mendeš, 2018).

Kako bi se osposobilo što više stručnoga osoblja za rad s djecom predškolske dobi, tako je tadašnje Ministarstvo osnovalo 1945. godine Socijalno-pedagošku školu u Zagrebu (Mendeš, 2010). Škola je djelovala “putem različitih tečajeva” (Mendeš, 2013: 2) do 1949. godine. U to vrijeme djelovala je novoimena Škola za odgajatelje (Mendeš, 2013). Tečajevi su organizirani kao pripremni, osnovni i dopunski (Mendeš, 2010). Pripremni tečajevi organizirali su se za odgajatelje u dječjim domovima, a dopunski za učiteljice na poziciji odgajatelja u dječjem vrtiću (Mendeš, 2018).

Kratko trajanje tečajnoga obrazovanja bilo je upitno za kvalitetno osposobljavanje polaznika. Stoga je osnovana (Mendeš, 2018) redovna Škola za odgajatelje u Zagrebu. Trajala je četiri godine. Bila je na razini srednje škole. Polaznici su stjecali kompetencije za rad u dječjim vrtićima i domovima za predškolsku djecu (****Srednje stručne škole i*

umjetničke škole u NR Hrvatskoj, 1948; prema Mendeš, 2010). Još uvijek se ne govori o sadržajima zastupljenima za „rad s djecom od prve do treće godine života, odnosno da nije zastupljena tematika dječjih jaslica” (Mendeš, 2018: 113). Nastavni planovi i programi mijenjali su svoju koncepciju tijekom godina. Početak djelovanja Škole obilježilo je promjenu naziva pojedinih predmeta u nastavnome planu i programu. Promijenjeno je Pjevanje u Muzički odgoj, Tjelesno vježbanje u Fizički odgoj (AZGTB, 1950/51-1953/54; prema Mendeš, 2018). U prvome razredu savladavali su se opći predmeti, poput jezika, povijesti, matematike i drugi. U drugome se razredu pojavljuju psihologija i pedagogija općih nastavnih cjelina. Završni razredi, treći i četvrti, podrazumijevali su predmete vezane uz struku odgajatelja poput dječje psihologije i metodika rada. Uz opće, pedagoške i metodičke predmete, nastavni plan i program uveo je 1967. godine predmet *Dramski odgoj* (Mendeš, 2010). Osim redovnoga obrazovanja, bile su uključene i jednogodišnja škola i dopunski tečajevi za odgajatelje. Škola je djelovala do sredine 70-ih godina 20. stoljeća. Tada je integrirana u koncepciju obrazovanja suradnika u predškolskom odgoju sa srednjoškolskom nastavom (Mendeš, 2018).

Nastavne promjene ukazane su „već krajem pedesetih godina” kada se „ističe (...) potreba za izobrazbom odgojitelja predškolske djece na višoj razini” (Mendeš, 2010: 210). Studij predškolskoga odgoja prvo je zastupljen na Pedagoškoj akademiji u Zagrebu 1968./69. (Mendeš, 2013) gdje su se školovali prvenstveno nastavnici. Iz toga su razloga polaznici predškolskoga odgoja stjecali naziv nastavnika predškolskoga odgoja. Novim nastavnim planom i programom (1978.) stručni je naziv glasio odgajatelj predškolske djece (Mendeš, 2018).

5. 1. 3. RAZDOBLJE OBRAZOVANJA ODGAJATELJA OD 80-IH GODINA 20. STOLJEĆA

Kako se sve više provodi obrazovanje odgajatelja, to jest stvaraju se novije generacije, tako se i reforme školstva približavaju i mijenjaju u skladu s vremenom. U

razdoblju kasnih 70-ih i početaka 80-ih godina 20. stoljeća obrazovanje se odgajatelja odvijalo na dvije razine. Riječ je s jedne strane o suradnicima u predškolskom odgoju na razini srednje škole te studiju predškolskoga odgoja na nastavničkom fakultetu s druge strane. Sredinom 80-ih godina te dvije razine obrazovanja koncipirale su se novi sustav sa šestogodišnjim obrazovanjem. To je obrazovanje poznatije kao *model 4+2* (Mendeš, 2018).

Ono što je obilježilo ovo vrijeme je reforma srednjeg školstva. Govori se o odgoju, osnovnom obrazovanju i novom tipu školovanja, usmjerenoga obrazovanja (Mendeš, 2018). Podrazumijevalo je prvi i drugi razred osnovnoga obrazovanja te treći i četvrti razred završnoga obrazovanja. Završnim obrazovanjem stjecalo se stručno zanimanje (Skupština SFRJ, 1980; prema Mendeš, 2018). Unutar završne faze usvajali su se predmeti sa sadržajima osnova pedagogije, predškolske pedagogije i metodike rada kroz izvođenje stručne prakse (Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SR Hrvatske, 1977; prema Mendeš, 2018). Obrazovanje suradnika u predškolskom odgoju provodilo je nastavni plan i program s obaveznim i neobaveznim predmetima. Neobaveznim predmetima smatrale su se slobodne aktivnosti koje polaznik sam bira i kombinira za svoj uspjeh. Obavezni su predmeti podijeljeni na zajedničke i posebne. Zajednički su predmeti predstavljali društveni okvir. Njih čini usvajanje hrvatskoga/srpskoga jezika, matematike, tjelesnoga odgoja te teorijskoga i praktičnoga dijela socijalističke naobrazbe. Posebna je skupina predmeta korigirana zajedničkim osnovama pojedine struke, formacijom rada i posebnim sadržajima zanimanja (Mendeš, 2018). Usmjerenim se obrazovanjem težilo uključivanju u rad i postizanju daljnjega obrazovanja (CK SKJ, 1974; prema Mendeš, 2018). Kroz ovaj tip koncepcije obrazovanja na razini srednjoškolskoga obrazovanja osobu se osposobljavalo na rad s djecom i suradnju odgajatelja. Nadalje je obveza polaznika bila nastavak obrazovanja na studiju za višim stupnjem odgajatelja predškolske djece kako bi se dobilo zaposlenje (Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SR Hrvatske, 1980; prema Mendeš, 2018).

Koncepcija profesionalnoga obrazovanja odgajatelja predškolske djece na razini nastavničkih fakulteta prožimala je razdoblje od 1978. do 1988. godine. Nastala je promjena stručnog naziva nastavnika predškolskoga odgoja (Mendeš, 2018) u naziv - odgajatelj predškolske djece (Mendeš, 2013). Suradnici predškolskoga odgoja sa

četvereogodišnjim obrazovanjem postali su ravnopravni s odgajateljima predškolske djece sa još dvogodišnjim stupnjem obrazovanja (Mendeš, 2018). Na temelju početnoga obrazovanja kroz srednju školu stjecao se naziv suradnika u predškolskom odgoju, a na temelju visokoškolskoga obrazovanja odgajatelj predškolske djece. Studij predškolskoga odgoja podrazumijevao je stručne i metodičke kolegije za usvajanje teorije i prakse potrebne za samostalno kreiranje odgojno-obrazovnoga rada (Zavod za prosvjetno-pedagošku službu SR Hrvatske, 1980; prema Mendeš, 2018). Promjene kroz ovaj program vezale su se za implementaciju osposobljavanja odgajatelja s djecom i u jaslicama i u vrtićkoj skupini, a ne samo sa starijom skupinom djece u dječjim vrtićima kako je slučaj bio u ranijim godinama (Mendeš, 2018).

Model 4+2 nastavio je koncepciju profesionalnoga obrazovanja odgajatelja predškolske djece kroz usmjereno obrazovanje i nastavničke fakultete. Obrazovanje budućih odgajatelja podrazumijevalo je šestogodišnje obrazovanje. Četiri su se godine provodile u centrima usmjerenoga obrazovanja, a dvije su se nastavljale na nastavničkim fakultetima. Što se tiče koncepcije kroz srednju školu, to je izgledalo ovako: nastavni plan i program rada za prvi i drugi razred srednje škole blago je uvodio polaznike u struku; na pragu drugoga i trećega razreda polaznici su se odlučivali na koji smjer žele ići, bilo za odgajatelja predškolske djece ili nastavnika razredne nastave; nastavak na prvu i drugu godinu obrazovanja na studiju uključivalo je samo uspješno zaključivanje četvrte godine u centrima usmjerenoga obrazovanja bez polaganja mature. Posljednja je generacija ovaj obrazovni program pohađala do početaka 90-ih godina 20. stoljeća (Mendeš, 2018) kada je došlo do reformiranja sustava srednjoškolskoga obrazovanja. Nakon toga uslijedio je novi val reforme obrazovanja budućih odgajatelja predškolske djece (Mendeš, 2013). „Razdoblje **pedagogijske tranzicije iz monolitnog u pluralni vrijednosni sustav** obuhvaća razdoblje nakon 1990. godine” (Mendeš, 2015a: 42).

5. 1. 4. OBRAZOVANJE ODGOJITELJA NA VISOKOJ UČITELJSKOJ ŠKOLI U SPLITU (1997./1998. - 2004./2005.)

Kako su se počele događati promjene u demokratskim uvjetima Republike Hrvatske, tako su promjene naišle i u reformi koncepcije profesionalnoga obrazovanja odgojitelja predškolske djece. Krajem 90-ih godina prošloga stoljeća došlo je do prelaska obrazovanja odgojitelja s *modela 4+2* na visoka učiteljska učilišta ili škole školstva. S tim učilištima mogli su se pohvaliti veći hrvatski gradovi. Bili su to Zagreb, Split, Čakovec, Osijek, Rijeka, Petrinja, Pula i Zadar (Mendeš, 2018). Budući da je „reformiran čitav podsustav srednjeg školstva na takav način da su prestala postojati različita usmjerenja, pa tako i odgojno-obrazovno usmjerenje” (isto, 214), prijelaz sa šestogodišnjega trajanja školovanja, pomaknuto je na dvogodišnje trajanje studija (Mendeš, 2018).

Nastanak Visoke učiteljske škole u Splitu (1998.) ima svoju povijest kroz nekoliko visokoškolskih ustanova. Pedagoška akademija s djelovanjem u Splitu formirana je u školskoj godini 1961./62.³⁶, a 1971./72. započinje studij predškolskoga odgoja (Mendeš, 2018) Dvije godine kasnije, 1974., osnovano je Sveučilište u Splitu. Nastalo je povezivanjem nekolicine visokoškolskih ustanova.³⁷ Sveučilište je visokoškolska ustanova čija je zadaća obavljanje, formiranje, izvođenje, organiziranje i izrada djelatnosti visokoga obrazovanja.³⁸ Nakon dvije godine uslijedilo je povezivanje s Pedagoškom akademijom u Zadru i Filozofskim fakultetom u Zadru. Tada je ustanova funkcionirala kao Filozofski fakultet u Zadru - Nastavnički studiji u Splitu. Time je fokus djelovanja ustanove

³⁶ Sveučilište u Splitu: Prirodoslovno-matematički fakultet u Splitu. (2022). Povijest razvoja fakulteta.

³⁷ Sveučilište u Splitu, Visoka učiteljska škola i Odjel za humanističke znanosti (2005). Elaborat o statusnim promjenama Visoke učiteljske škole i Odjela za humanističke znanosti Sveučilišta u Splitu i ustrojavanju u jedinstvenu ustanovu, javno visoko učilište Sveučilište u Splitu Filozofski fakultet u Splitu, str. 1.

³⁸ Sveučilište u Splitu (2021). Statut Sveučilišta u Splitu (pročišćeni tekst), str. 8.

pozicioniran na područje prirodoslovno-matematičke znanosti i odgoja.³⁹ U Splitu je tako djelovao Filozofski fakultet u Zadru, Osnovna organizacija udruženoga rada (OOUR) društvenih i humanističkih znanosti u Zadru te OOUR prirodoslovno-matematičkih znanosti i studija odgojnih područja u Splitu (Rosić, 1988).

Osnovna organizacija udruženoga rada (OOUR) prirodoslovno-matematičkih znanosti i studija odgojnih područja u Splitu izdvojena je pod samostalnim fakultetom Sveučilišta u Splitu. Taj se događaj dogodio 1991. godine i naziv je fakulteta zvučao Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu. Iz ovoga su se Fakulteta 1998. godine izdvojila dva zavoda. To su bili Zavod za učitelje i Zavod za predškolski odgoj.⁴⁰ Zavod/Odsjek za učiteljski studij i Zavod/Odsjek za predškolski odgoj činili su novu visokoškolsku ustanovu. Njezin je naziv bio Visoka učiteljska škola u Splitu.⁴¹ Škola je provodila programe za učitelje i odgojitelje djece predeškolske dobi.⁴² Studij predškolskoga odgoja na visokom učilištu bio je stručni studij. Provodio se kao redovni i izvanredni u trajanju dvije akademske godine.⁴³

Istraživanje koje je provedeno za potrebe ovoga diplomskoga rada započinje stjecanjem obrazovanja i zvanja odgojitelja u visokim učiteljskim učilištima. U ovom je radu naglasak na Visokoj učiteljskoj školi na Sveučilištu u Splitu. U nastavku teksta govorit će se o nastavnim planovima i programima, to jest studijskim elaboratima predškolskoga odgoja od 1998. godine i njegovim daljnjim razvojem. Podatci koji su korišteni biti će prikazani tabelarno. Osim prikaza nastavnih planova i programa, analizirat će se postotak kolegija u pedagoško-psihološkom kontekstu, metodičkom kontekstu, stručnoj praksi te općeobrazovnim kolegijima.

³⁹ Sveučilište u Splitu: Prirodoslovno-matematički fakultet u Splitu (2022). Povijest razvoja fakulteta.

⁴⁰ Isto.

⁴¹ Sveučilište u Splitu, Visoka učiteljska škola i Odjel za humanističke znanosti (2005). Elaborat o statusnim promjenama Visoke učiteljske škole i Odjela za humanističke znanosti Sveučilišta u Splitu i ustrojavanju u jedinstvenu ustanovu, javno visoko učilište Sveučilište u Splitu Filozofski fakultet u Splitu, str. 2.

⁴² *Isti izvor*, str. 1.

⁴³ *Isti izvor*, str. 7.

Nastavni planovi i programi, koji su bili isti za sva visoka učilišta, reformirani su u jedinstvene, vlastite nastavne planove i programe (Mendeš, 2018). Na početku je nastavnoga programa potrebno navesti opis zvanja. Iza toga sadrži:

“stručni naziv ili akademski stupanj, trajanje studija, uvjete upisa na studij, sadržaj obvezatnih, izbornih i neobavezatnih predmeta i broj sati potrebnih za njihovu izvedbu, popis predmeta koje student može izabrati s drugih sveučiličnih, odnosno stručnih studija, redosljed izvedbe i upisa predmeta studija, uvjete upisa studenata u sljedeću godinu studija (...) nastavnici i suradnici koji će izvoditi nastavu prema nastavnom programu.”⁴⁴

Usporedbe radi, spomenut će se nastavni plan i program studija predškolskoga odgoja koji je bio pod vodstvom navedenoga Fakulteta⁴⁵ zadnju akademsku godinu, odnosno 1997./1998. Prijelaz studija u novu visokoobrazovnu ustanovu podrazumijevao je uvođenje pojedinih preinaka u nastavni plan i program. Kolegiji studija predškolskoga odgoja iz nastavnoga plana i programa iz 1999. na Visokoj učiteljskoj školi prikazani su u tablici 1. Novost koja se pojavila u prijedlogu nastavnoga plana i programa Visoke učiteljske škole u Splitu bila je provedba kolegija *Osnove informatike* i *Specijalna pedagogija* i na prvoj i na drugoj godini, a izostao je kolegij *Filmska, radio i TV kultura*.⁴⁶ S druge su pak strane ti isti kolegiji u nastavnom planu i programu iz 1998. godine prisutni samo na drugoj godini obrazovanja.⁴⁷ Promjene su vidljive i u nazivu drugoga kolegija sociologije. U Visokoj je učiteljskoj školi kolegij nazvan *Sociologija odgoja*⁴⁸, a u nastavnom planu iz 1998. godine je *Sociologija odgoja i obrazovanja*.⁴⁹

⁴⁴ Odbor za zakonodavstvo Sabora Republike Hrvatske (1996). *Zakon o visokim učilištima (NN 59/1996)* (pročišćeni tekst), čl. 37.

⁴⁵ Misli se na Fakultet prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu.

⁴⁶ Sveučilište u Splitu (1999). Sveučilišni godišnjak školske godine 1998./99. Split: Sveučilišna knjižnica (II – 7369), str. 193., 194.

⁴⁷ Sveučilište u Splitu (1998). Sveučilišni godišnjak školske godine 1997./98. Split: Sveučilišna knjižnica (II – 7369), str. 71., 72.

⁴⁸ Sveučilište u Splitu (1999). Sveučilišni godišnjak školske godine 1998./99. Split: Sveučilišna knjižnica (II – 7369), str. 194.

⁴⁹ Sveučilište u Splitu (1998). Sveučilišni godišnjak školske godine 1997./98. Split: Sveučilišna knjižnica (II – 7369), str. 72.

Tablica 1. Usporedni prikaz nastavnih planova i programa studija predškolskoga odgoja na Fakultetu prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu (1998.) i na Visokoj učiteljskoj školi u Splitu (1999.)⁵⁰

				1998.				1999.	
PRVA GODINA		DRUGA GODINA		KOLEGIJ				PRVA GODINA	DRUGA GODINA
I.sem. P+S+V	II.sem. P+S+V	III.sem. P+S+V	IV.sem. P+S+V	I.sem. P+S+V	II.sem. P+S+V	III.sem. P+S+V	IV.sem. P+S+V		
1+0+1	0+0+1	0+0+1	0+0+1	Lutkarstvo i scenska kultura	2+0+1	0+0+1	0+0+1		
2+0+1	2+0+1	1+0+1		Razvojna psihologija	2+0+1	2+0+2	1+0+0		
2+0+1	1+0+1			Kultura govorenja i pisanja	2+0+1	1+0+1			
1+0+1	1+0+1			Dječja književnost	1+0+1	1+0+1			
1+0+0	1+0+1	1+0+1	2+0+2	Metodika TZK	1+0+0	1+0+1	1+0+1	1+0+2	
	1+0+1	1+0+1	2+0+3	Glazbena kultura s metodikom	1+0+1	1+0+1	1+0+2	1+0+2	
3+0+2	2+0+1			Predškolska pedagogija	3+0+2	1+0+1			
2+0+0				Sociologija	2+0+0				
2+0+1				Opća pedagogija	2+0+0				
2+0+1	2+0+1			Zaštita zdravlja i njega predškolske djece	2+0+0	2+0+1			
0+0+1	0+0+1	0+0+1	0+0+1	Sviranje	0+0+1		0+0+1	0+0+1	
0+0+2	0+0+2	0+0+2	0+0+2	TZK	0+0+2	0+0+1	0+0+2	0+0+2	
0+0+2	0+0+2			Engleski jezik	0+0+2	0+0+2			
0+0+2	0+0+2			Talijanski jezik	0+0+2	0+0+2			
0+0+2	0+0+2			Francuski jezik	0+0+2	0+0+2			
0+0+2	0+0+2			Njemački jezik	2+0+0	2+0+0			
		1+0+2		Filmska, radio i TV kultura					
	1+0+1	2+0+2	2+0+2	Metodika upoznavanja okol. i poč. matematičkih pojmova		1+0+1	2+0+1	1+0+2	
	1+0+1	2+0+2	1+0+2	Metodika hrvatskog jezika		1+0+1	1+0+2	1+0+2	
	1+0+1	1+0+1	2+0+3	Likovna kultura s metodikom	0+0+1	1+0+0	1+0+2	1+0+2	
	2+0+1	1+0+1		Sociologija odgoja i obrazovanja/ Sociologija odgoja		0+0+1	1+0+0		
		1+0+1	1+0+1	Osnove informatike		1+0+1	1+0+1	1+0+1	
		1+0+1	2+0+1	Specijalna pedagogija		2+0+1	1+0+2	2+0+1	
35	38	29	30	UKUPNO (TJEDNO):	37	38	25	23	

⁵⁰ Isto, str. 71., 72. + Sveučilište u Splitu (1999). Sveučilišni godišnjak školske godine 1998./99. Split: Sveučilišna knjižnica (II – 7369), str. 193., 194.

Nekolicina novih izbornih kolegija (*Agresivno i prosocijalno ponašanje, Zlostavljanje djece*) te temeljni kolegij *Filmska i RTV kultura* javljaju se u nastavnome planu i programu iz akademske godine 1999./2000. U tablici 2. prikazani su kolegiji koji su zastupljeni u navedenom nastavnom planu.⁵¹ Autor Mendeš (2018) spominje, unutar ovoga nastavnoga plana i programa, zastupljenost još nekih kolegija. Naglasak je stavljen na izborne kolegije. To su *Filozofija odgoja, Skupno muziciranje, Slikanje, Logika i dječja misao, Odabrana poglavlja iz metodike tjelesne i zdravstvene kulture, Pedagogija jaslica, Suvremeni programi i koncepcije predškolskog odgoja, Struktura dječjeg rječnika, Značajke bajki za djecu, Predškolski kurikulum i Obitelj i vrtić.*

Tablica 2. Nastavni plan i program studija predškolskog odgoja na Visokoj učiteljskoj školi u Splitu (2000.)⁵²

KOLEGIJ	PRVA GODINA		DRUGA GODINA	
	I.sem. P+S+V	II.sem. P+S+V	III.sem. P+S+V	IV.sem. P+S+V
Kultura govorenja i pisanja	2+0+1	1+0+1		
Lutkarstvo i scenska kultura	1+0+1	0+0+1	0+0+1	
Dječja književnost	1+0+1	1+0+1		
Razvojna psihologija	2+0+1	2+0+2		
Predškolska pedagogija	3+0+2	1+0+1		
Sviranje	0+0+1	0+0+1	0+0+1	0+0+1
Metodika tjel. i zdrav. culture	1+0+0	1+0+1	1+0+1	1+0+2
Glazbena kultura s metodikom	1+0+1	1+0+1	1+0+1	0+0+2
Zaštita zdravlja i njega predškolske djece	2+0+0	2+0+1		
Engleski jezik	0+0+2	0+0+2		
Talijanski jezik	0+0+2	0+0+2		
Franuski jezik	0+0+2	0+0+2		
Njemački jezik	0+0+2	0+0+2		
Tjelesna i zdravstvena kultura	0+0+2	0+0+2	0+0+2	0+0+2
Sociologija	2+0+0			
Opća pedagogija	2+0+0			

⁵¹ Sveučilište u Splitu (2000). Sveučilišni godišnjak školske godine 1999./2000. Split: Sveučilišna knjižnica, str. 237, 238.

⁵² Sveučilište u Splitu (2000). Sveučilišni godišnjak akademske godine 1999./2000. Sveučilišna knjižnica u Splitu, str. 237., 238.

Metodika upoznavanja okol. i poč. matematičkih pojmova		1+0+1	2+0+1	1+0+2
Metodika hrvatskog jezika		1+0+1	1+0+2	1+0+2
Likovna kultura s metodikom		1+0+1	1+0+2	1+0+2
Sociologija odgoja		1+0+0	2+0+1	
Filmska i RTV kultura			1+0+1	
Osnove informatike			1+0+1	1+0+1
Specijalna pedagogija			1+0+1	2+0+1
IZBORNI KOLEGIJ				
Agresivno i prosocijalno ponašanje				1+0+1
Zlostavljanje djece				1+0+1
UKUPNO (tjedno):	35	35	26	26

U nastavku se orijentiramo na prikaz postotka kolegija nastavnoga plana i programa iz 2000. godine. Uključeno su pedagoško-psihološki kolegiji, metodički kolegiji, stručna praksa i općeobrazovni kolegiji. Dobiveni će rezultati biti prikazani u tablici 3. U ovome se nastavnome planu predškolskoga odgoja na Visokoj učiteljskoj školi u Splitu stručna praksa ne pojavljuje kao kolegij. Pedagoško-psiholoških je kolegija ukupno šest (*Razvojna psihologija, Predškolska pedagogija, Sociologija, Opća pedagogija, Sociologija odgoja i Specijalna pedagogija*). U metodičkim se kolegijima podrazumijevaju kolegiji metodičke prirode (*Metodika tjelesne i zdravstvene kulture, Glazbena kultura s metodikom, Metodika hrvatskoga jezika, Likovna kultura s metodikom, Metodika upoznavanja okoline i početnih matematičkih pojmova*). Pedagoško-psihološki i metodički kolegiji imaju po jednak udio kolegija i postotaka (20%) u nastavnome planu i programu. Kolegiji koji nisu navedeni su općeobrazovni kolegiji i drže najveći postotak (60%). Tu su, osim temeljnih kolegija, uključeni i izborni kolegiji.⁵³

⁵³ Isto, str. 237., 238.

Tablica 3. *Prikaz postotka kolegija – Visoka učiteljska škola (2000.)*

	BROJ KOLEGIJA	POSTOTAK %
PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKI KOLEGIJI	5	20%
METODIČKI KOLEGIJI	5	20%
OPĆEOBRAZOVNI KOLEGIJI	15	60%
STRUČNA PRAKSA	0	0%
UKUPNO	25	100%

Ono što fascinira na pragu 21. stoljeća u obrazovanju je kako se i dalje pristupa s metodičkoga stajališta za osposobljavanje transmisijske, tradicionalne prakse. Stoga su pojedini autori zagovarali reformske stavove i prijedloge prema još novijim promjenama u obrazovanju odgajatelja (Mendeš, 2018). Razmišlja se i o dodatnom školovanju za odgojitelje s dvogodišnjim studijem (Nenadić-Bilan, 2005) jer kroz dvogodišnje akademsko obrazovanje nije moguće osposobiti suvremenoga odgajatelja (Nenadić-Bilan, 2000). Potrebno je stručne i metodičke kolegije svesti na humanistički pristup (Nenadić-Bilan, 2000). Reformom za integrirani metodički pristup, u kojem su sudionici ravnopravni i imaju priliku kritički promišljati i istraživati (Ivon, 2000) podigla bi se i osuvremenila razina obrazovanja. “Stupanj obrazovanja odgojitelja jest prediktor kvalitete predškolskog programa” (Nenadić-Bilan, 2005: 106).

Odjel za humanističke znanosti počeo je djelovati na Sveučilištu u Splitu 2001. godine. Nastavnu je djelatnost obavljao za izvođenje studija nastavničkoga smjera hrvatskoga, engleskoga i talijanskoga jezika.⁵⁴ Kasnije će se Visoka učiteljska škola i Odjel za humanističke znanosti integrirati u novu ustanovu Sveučilišta u Splitu, ali o tome će više riječi biti u idućemu naslovu.

⁵⁴ *Isti izvor*, str. 3.

5. 1. 5. OBRAZOVANJE ODGOJITELJA – STRUČNI PRVOSTUPNICI (2005./2006. - 2012./2013.)

Sustav visokoga obrazovanja zahvatila je provedba reforme. Reforma se ogledala u provedbi zahtijeva koje nalaže Bolonjska deklaracija. Republika je Hrvatska morala implementirati obveze iz Deklaracije. Promjene su se dogodile u trajanju i bodovanju studija. Studij treba trajati tri akademske godine, a bodovni sustav je izražen u ECTS bodovima.⁵⁵ Osim toga, studiji su formirani kao stručni ili sveučilišni.⁵⁶ Na svakom je pojedinom visokom učilištu uzeta u obzir izrada nastavnih planova i programa rada, odnosno studijskih elaborata. Studijski su elaborati morali biti u skladu sa zemljama iz Europske unije (Mendeš, 2018).

Od 2005. godine Visoka je učiteljska škola u Splitu dobila pravo na provođenje studijskoga programa *Odgojitelj djece predškolske dobi*. Studij je bio stručnoga ranga sa trogodišnjim trajanjem. Za završetak preddiplomskoga stručnog studija potrebno je ostvariti 180 ECTS bodova. Nakon stjecanja ECTS bodova polaznici su stjecali naziv stručni prvostupnik – odgojitelj predškolske djece. Nakon stečenoga zvanja, studij se mogao nastaviti na odgovarajućem diplomskom ili specijalističkom studiju.⁵⁷

Nastavni plan i program ističe koje bi sastavnice trebao sadržavati u razdoblju stručnoga studija. Osim već postojećih elemenata iz dvogodišnjega studija, nadodano je iskazivanje bodovne vrijednosti kolegija u ECTS rangu. Postavljene su i odrednice koje opisuju kako student koji su u mirovanju ili gubitku studijske godine mogu nastaviti obrazovanje (Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa, 2005; prema Mendeš, 2018). Nastavni je plan i program sastavljen od ukupno 29 kolegija koji se bave analizom odgoja i obrazovanja (Tablica 4). Pojedini se kolegiji pojavljuju u više semestara te je time sužen

⁵⁵ http://www.djkbf.unios.hr/docs/kvaliteta/Bolonjska_deklaracija.pdf (Pristupljeno 1. kolovoza 2023.)

⁵⁶ Odbor za zakonodavstvo Sabora Republike Hrvatske (1996). *Zakon o visokim učilištima (NN 59/1996)* (pročišćeni tekst), čl. 24.

⁵⁷ Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2005). *Stručni studijski program Odgojitelj djece predškolske dobi* (elaborat), str. 14.

prethodan broj kolegija koji se pojavljuje u nastavnom planu i programu. Stoga je pokraj njihova naziva označeno rimskim ili arapskim brojem naziv kolegija. Primjerice, tu je riječ o kolegijima *Predškolska pedagogija I/II*, *Razvojna psihologija I/II*, *Metodika glazbene kulture 1, 2, 3*; *Likovna kultura s metodikom 1, 2, 3* i drugi koji su vidljivi u tablici 4. Za upis ovih kolegija u više godine studija, ali i još nekolicine drugih, potrebno je ostvariti preduvjet za njihov upis. Time se podrazumijeva položen ispit iz srodnoga kolegija ili istoga kolegija iz niže godine studija. Kolegiji preko kojih će budući odgojitelji predškolske djece u ovome razdoblju stručnoga studija stvarati svoje znanje podijeljeni su na stručne, pedagoško-psihološke, metodičke te izborne predmete. Kolegiji su dalje podijeljeni na grupe. Govori se o znanosti o odgoju, predmetnim područjima, stručnoj praksi, akademsko-stručnom bloku te izbornim predmetima. *Stručno-pedagoška izobrazba* sastavni je dio nastavnoga plana i programa. Ovdje se uočava pojava toga kolegija koji je izostao u dvogodišnjem obrazovanju predškolskoga odgoja.⁵⁸ U tablici 4. biti će predstavljen nastavni plan i program stručnoga studijskoga programa Odgojitelj djece predškolske dobi kroz trogodišnje obrazovanje. Tablica sa izbornim kolegijima je u sklopu tablice 4. Svi su izborni kolegiji stavljeni na jedno zajedničko mjesto u tablici. Razlog tomu je što se većina izbornih kolegija (14) mogla upisati kao izbor studenta u kojem god hoće semestru, a ostatak (11) je određen kojem semestru bi trebao pripadati.⁵⁹

Tablica 4. *Nastavni plan i program stručnog studijskog programa Odgojitelj djece predškolske dobi na Visokoj učiteljskoj školi Split (2005.)*⁶⁰

KOLEGIJ	PRVA GODINA		ECTS
	I.sem. P+S+V	II.sem. P+S+V	
Osnove pedagogije	30+30+0		6
Razvojna psihologija I	30+30+0		6
Sociologija	30+0+0		4

⁵⁸ *Isto*, str. 8 i 9.

⁵⁹ *Isto*, str. 90-125.

⁶⁰ Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2005). *Stručni studijski program Odgojitelj djece predškolske dobi (elaborat)*, str. 16-18.

Glazbena kultura s praktikumom	15+0+15		4
Dječja književnost	45+15+0		5
Engleski jezik	30+0+30		5
Tjelesna i zdravstvena kultura	+	+	0
Predškolska pedagogija I		30+30+0	5
Razvojna psihologija II		30+30+0	5
Vokalno-instrumentalni praktikum		0+15+15	4
Hrvatski jezik		45+30+0	5
Filmska, radio i TV kultura		15+0+15	3
Osnove informatike		30+0+30	4
Izborni predmeti (ili 2 s 2 ECTS boda ili 1 s 4 ECTS boda)		60	4
UKUPNO:	300	375	60

	DRUGA GODINA		
KOLEGIJ	III.sem. P+S+V	IV.sem. P+S+V	ECTS
Predškolska pedagogija II	30+30+0		5
Pedagoška psihologija	30+15+0		4
Koncepcije i pristupi u predškolskom odgoju	30+15+0		4
Metodika glazbene kulture 1	30+0+0		3
Likovna kultura s metodikom 1	30+0+0		3
Metodika tjelesne i zdravstvene culture	30+0+0		3
Lutkarstvo i scenska kultura	15+0+45		4
Tjelesna i zdravstvena kultura	+	+	0
Pedagogija djece s posebnim potrebama		30+30+15	4.5
Metodika glazbene kulture 2		0+30+0	3
Metodika likovne kulture 2		0+30+0	3
Metodika tjelesne i zdravstvene kulture 2		0+30+0	3
Metodika hrvatskoga jezika		30+0+0	3
Metodika predškolskog odgoja 1		30+0+0	3
Zaštita zdravlja i njega predškolske djece		45+30+0	4.5
Stručno-pedagoška izobrazba		0+0+40	2
Izborni kolegiji (ili 2 a 2 ECTS boda ili 1 s 4 ECTS boda)	60	60	4
UKUPNO:	360	360	60

	TREĆA GODINA		
KOLEGIJ	V.sem. P+S+V	VI.sem. P+S+V	ECTS

Filozofija odgoja	45+15+0		5
Metodika glazbene kulture 3	0+15+45		5
Metodika likovne kulture 3	0+15+45		5
Metodika tjelesne i zdravstvene kulture 3	0+30+30		5
Metodika hrvatskoga jezika 2	0+30+0		3
Metodika predškolskog odgoja 2	0+30+0		3
Osnove metodologije pedagoških istraživanja		30+30+0	4
Obiteljska pedagogija		30+15+0	3
Sociologija odgoja		30+30+0	4
Metodika hrvatskoga jezika 3		0+15+45	5
Metodika predškolskog odgoja 3		0+15+45	5
Stručno-pedagoška izobrazba		0+0+60	2
Izrada završnog rada			7
Izborni kolegij (ili 2 s 2 ECTS boda ili 1 s 4 ECTS boda)	60		4
UKUPNO:	360	285	60

IZBORNI KOLEGIJI	P+S+V	ECTS	Semestar ili izbor studenta
Pedagoška komunikacija	15+15+0	2	V. sem.
Jezik u obitelji	15+15+0	2	Izbor
Dijete i društvo	30+30+0	4	Izbor
Čakavska književnost	15+15+0	2	Izbor
Regionalna i pučko-popularna književnost	15+15+0	2	Izbor
Zimovanja	15+0+15	2	V./VI. sem.
Ljetovanja	15+0+15	2	V./VI. sem.
Kulturna baština na tlu Hrvatske	30+30+0	4	IV. sem.
Slikanje u radu s djecom predškolske dobi	0+15+15	2	VI. sem.
Psihologija dječjeg crteža	30+30+0	4	III. sem.
Partnerstvo obitelji i odgojno-obrazovnih ustanova	15+15+0	2	V. sem.
Računalo u učenju i poučavanju	15+0+45	4	IV.sem.
Procesno pisanje	15+15+0	2	Izbor
Pravo u svakodnevnici	15+15+0	2	I./II.sem.
Darovita djeca	15+15+0	2	Izbor
Zlostavljanje i zanemarivanje djece	15+15+0	2	Izbor
Metodika rada s djecom posebnim potrebama	15+15+0	2	IV. sem.
Estetika glazbe	30+0+0	2	Izbor
Glazba, dijete i mediji	15+15+0	2	Izbor
Osnove zbornskog dirigiranja	15+0+15	2	III.sem.
Povijest hrvatske glazbe	30+0+0	2	Izbor
Razvoj dječje muzikalnosti	15+15+0	2	Izbor
Zborsko pjevanje	15+0+15	2	Izbor
Logika	30+30+0	4	Izbor

U nastavnom se planu i programu studij povezuje sa suvremenim znanstvenim spoznajama o promjeni iz transmisijskoga u transakcijsko-transformacijski kurikulum. Time se podrazumijeva osposobljenost studenata “(...) za planiranje, vođenje i vrednovanje procesa napredovanja djeteta, koje ostvaruje kroz integrirani predškolski kurikulum.”⁶¹ Naglašava se vrijednost integriranoga kurikuluma, ali u ovome nastavnome planu i programu, što je vidljivo iz tablice 4., nije uočena postojanost kolegija s tim nazivom.

U nastavnom planu i programu iz akademske godine 2011./2012. došlo je do izmjena i dopuna. Izmjene su se dogodile u promjeni naziva pojedinih kolegija. Promijenjen je naziva kolegija *Metodika tjelesne i zdravstvene kulture* u *Kineziološka metodika*, *Metodika hrvatskoga jezika* u *Metodika govorne komunikacije*, *Filmska*, *radio i TV kultura* u *Medijska kultura* i *Tjelesna i zdravstvena kultura* u *Kineziološka kultura*. Dopune su vidljive u ponudi izbornih kolegija. U nastavni plan i program uvedeni su *Dijete i lutka*, *Interaktivna pedagogija*, *Odgojni kontekst dječjih jaslica*, *Hrvatske predaje* te *Obrazovni menadžment*.⁶²

Prikaz udjela kolegija: pedagoško-psihološki, metodički, stručna praksa te općeobrazovni kolegiji vidljiv je u tablici 5. U nastavnome planu i programu najveći postotak drže općeobrazovni kolegiji (53, 03%). Zatim slijede metodički kolegiji (25, 76%), pedagoško-psihološki (18, 18%) te stručna praksa (3, 03%).

Tablica 5. Prikaz udjela kolegija u određenom kontekstu - preddiplomski stručni studij (2005.)

	BROJ KOLEGIJA	POSTOTAK %
PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKI KOLEGIJI	12	18, 18%
METODIČKI KOLEGIJI	17	25, 76%

⁶¹ Isto, str. 6.

⁶² Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2012). Stručni studijski program Odgojitelj djece predškolske dobi (elaborat).

OPĆEOBRAZOVNI KOLEGIJI	35	53, 03%
STRUČNA PRAKSA	2	3, 03%
UKUPNO	66	100%

Početak je akademske godine 2005./2006. uvelike bio značajan za Sveučilište u Splitu. Dvije sastavnice Sveučilišta u Splitu, Visoka učiteljska škola i Odjel za humanističke znanosti, preustrojili su se u jednu visokoškolsku ustanovu. Naziv je ustanove postao Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu.⁶³ Akronim Fakulteta postao je FFST.⁶⁴ Predstavnici Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu podnijeli su 2006. godine zahtjev Ministarstvu znanosti, obrazovanja i športa da novoimenovani fakultet bude nositeljem izvođenja stručnoga studija *Predškolskoga odgoja*. Ministar koji je nadležan za ovo područje uputio je mišljenje prema Nacionalnom vijeću za visoko obrazovanje. Ono je već iduće godine, 2007., donijelo odluku kojom ministar imenuje Filozofski fakultet Sveučilišta u Splitu nositeljem studija *Predškolskoga odgoja*, umjesto dotadašnje sastavnice Sveučilišta u Splitu Visoke učiteljske škole. Studiju je i dalje propisano trajanje kroz tri akademske godine s ostvarenih 180 ECTS bodova na kraju obrazovanja i stjecanja adekvatnoga sveučilišnog stručnog naziva.⁶⁵ Budući da će Filozofski fakultet objediniti i uvesti još neke studije iz društvenoga i humanističkoga područja, time će dobiti vjetar u leđa s ulogom u razvoju i promicanju Sveučilišta u globalu.⁶⁶

⁶³ Sveučilište u Splitu, Visoka učiteljska škola i Odjel za humanističke znanosti (2005). Elaborat o statusnim promjenama Visoke učiteljske škole i Odjela za humanističke znanosti Sveučilišta u Splitu i ustrojavanju u jedinstvenu ustanovu, javno visoko učilište Sveučilište u Splitu Filozofski fakultet u Splitu, str. 1.

⁶⁴ Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2021). Statut Filozofskog fakulteta u Splitu., str. 3.

⁶⁵ Republika Hrvatska: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa (2007). Dopisnica Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu, za izvođenje stručnog studija *Predškolski odgoj*.

⁶⁶ Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2022). Iz povijesti Sveučilišta u Splitu i Filozofskog fakulteta.

6. RAZVOJ STUDIJA PREDŠKOLSKOGA ODGOJA NA FILOZOFSKOM FAKULTETU U SPLITU

6. 1. SUVREMENO OBRAZOVANJE

Obrazovanje se promišlja u viziji stvaranja inovativnog društva. Odgojno su obrazovne ustanove nositelji i pokretači ljudskih potencijala (Strategija obrazovanja, znanosti i tehnologije, NN, 2014; prema Pintar, 2019). Odgojiteljeva je osobnost ključan čimbenik uspješnoga odgojno-obrazovnoga procesa. Od toga treba polaziti i pri izboru studenata za upis na studij predškolskoga odgoja. Potrebno je voditi računa o stručnom osposobljavanju naraštaja budućih odgojitelja. Osim toga, podrazumijeva se i poboljšanje materijalnoga i socijalnoga položaja odgojitelja jer „nam je cilj stvoriti društvo znanja“ (Lučić, 2007: 162).

Navodi se kako je potrebno provesti promjene u okviru suvremenoga profesionalnog obrazovanja odgojitelja. Izlaže se stajalište za nastavak inicijalnoga obrazovanja kroz diplomsku razinu studija. Isto tako na spajanje inicijalnoga obrazovanja i trajnoga profesionalnog usavršavanja (Mendeš, 2018). Ulaganjem u obrazovanje stječe se kvalitetniji pristup u društvenom svijetu (Vidulin-Orbanić, 2007). Suvremeno obrazovanje odgojitelja predškolske djece zahtijeva sveučilišni studij ranoga i predškolskog odgoja (Mendeš, 2018). Na sastanku nadležnih osoba visokih učiteljskih škola izrazgovaralo se o stvaranju nove koncepcije sveučilišnih prvostupnika na preddiplomskom i magistara na diplomskom studiju Ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja (AFFS, 2009; prema Mendeš, 2018). Nekadašnji je dekan Filozofskoga fakulteta, Marko Trogrlić, jednom prilikom na stručnome skupu “Mirisi djetinjstva –

kultura vrtića” izjavio kako se studij predškolskoga odgoja na Sveučilištu u Splitu nastoji pomaknuti na sveučilišnu razinu.⁶⁷

6. 1. 1. PREDDIPLOMSKA RAZINA STUDIJA (2013./2014. – 2022./2023.)

Akademskom godinom 2013./2014. započelo je izvođenje preddiplomskoga sveučilišnoga studija *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* na Sveučilištu u Splitu (Mendeš, 2018). Navedeni studijski program postojao je pod nazivom *Predškolski odgoj*.⁶⁸ Senat je Sveučilišta u Splitu prihvatio provedbu studijskoga programa na preddiplomskoj sveučilišnoj razini. Izvođenje nastavnoga procesa podrazumijeva se u sjedištu visokoga učilišta Filozofskoga fakulteta Sveučilišta u Splitu u trajanju od tri akademske godine. Na završetku studijskoga obrazovanja stječe se 180 ECTS bodova⁶⁹ i akademski naziv - sveučilišni prvostupnik ranog i predškolskog odgoja.⁷⁰

Nastavni plan i program iz akademske godine 2013./2014. usklađen je sa suvremenom koncepcijom predškolskoga odgoja. Također, prilagođen je potrebama društva u kojem živimo jer “svekoliki zahtjevi modernoga društva, nove znanstvene spoznaje, suvremena pedagoška praksa zahtijevaju kompleksnije i šire kompetencije odgojitelja djece rane i predškolske dobi.”⁷¹ Elaboratom se ističe sljedeći navod:

⁶⁷ HANZA MEDIA d. o. o. (2022). Preuzeto s < <https://slobodnadalmacija.hr/split/predskolski-podici-na-sveucilisnu-razinu-77879> >. Pristupljeno 17. kolovoza 2022.

⁶⁸ U prethodnom je poglavlju rečeno o navedenome studiju.

⁶⁹ Republika Hrvatska: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. (2013). Upis studijskog programa u Upisnik studijskih programa. Sveučilište u Splitu.

⁷⁰ Filozofski fakultet. (2022). *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje – odsjeci*.

⁷¹ Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet. (2013). Nastavni plan i program preddiplomskog sveučilišnoga studija *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* (elaborat), str. 6.

„Sve navedeno traži od odgojitelja djece rane i predškolske dobi kreativnost, istraživačku znatiželju, sposobnosti za osobne prosudbe kako bi kontinuirano istraživali vlastitu odgojno-obrazovnu praksu, odnosno mijenjali je, inovirali, usavršavali. Te kompetencije odgojitelja rane i predškolske dobi trebale bi se postići modelom obrazovanja u kojem su i teorijska i praktična dimezija uravnotežene (suvremeni znanstvenik-praktičar) s ciljem postizanja optimalnog odgojnog djelovanja. Drugim riječima, na preddiplomskom sveučilišnom studiju je cilj: obrazovati odgojitelje djece rane i predškolske dobi kao kritičke intelektualce i misleće, reflektivne praktičare.”⁷²

Prelaskom na sveučilišnu razinu preddiplomskoga studija nastavni je plan i program uveo promjene u nazivima većine obveznih kolegija u odnosu na prethodno razdoblje (stručni studij predškolskog odgoja). Nastavni plan i program sastavljen je od obveznih i izbornih predmeta (tablica 6). U ovome studijskome programu prvi se put pojavljuje integrirani kurikulum u kolegiju *Integrirani kurikulum ranog i predškolskog odgoja 1, 2, 3, 4* na drugoj godini studija.⁷³ Okvirni program ovoga kolegija donosi sljedeći sadržaj:

„Različita određenja pojma kurikulum. Tradicionalno i suvremeno određenje kurikula ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. (...) Integrirani pristup poticanju razvoja djeteta rane i predškolske dobi kroz različita područja (jezično-komunikacijsko, spoznajno-istraživačko, likovno, glazbeno, kineziološko). Obilježja procesa učenja djece rane i predškolske dobi te uloge odgojitelja u integriranom učenju djece. Rad djece na projektu – jedan od oblika integriranog kurikula ranog i predškolskog odgoja. Rad djece i odgojitelja na zajedničkom planiranju i provođenju projekata kao cjelovitog integriranog učenja. Uloga dokumentacije u dokumentiranju dječjih aktivnosti. Organizacija poticajnog fizičkog okruženja (centri aktivnosti). Metodologija praćenja procesa ostvarenja integriranog kurikula.”⁷⁴

⁷² *Isti izvor*, str. 7.

⁷³ *Isti izvor*, str. 31-33.

⁷⁴ *Isti izvor*, str. 68.

Tablica 6. *Nastavni plan i program sveučilišnog preddiplomskog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje na Filozofskom fakultetu u Splitu (2013.)⁷⁵*

KOLEGIJ	PRVA GODINA		ECTS
	I.sem. P+S+V+T	II.sem. P+S+V+T	
Hrvatski jezik	45+30+0		5
Engleski jezik u struci	30+0+30		4
Osnove likovne culture	30+0+15		3
Osnove glazbene culture	15+0+15		2
Kineziološka kultura 1	0+0+30		0
Filozofija odgoja	30+15+0		4
Razvojna psihologija 1	30+30+0		5
Opća pedagogija	30+30+0		4
Dječja književnost		30+30+0	4
Scenska kultura i lutkarstvo		30+0+30	4
Glazbeni praktikum 1		0+0+30	2
Informatička pismenost		15+0+30	4
Kineziološka kultura 2		0+0+30	0
Razvojna psihologija 2		30+30+0	4
Sociologija odgoja		30+15+0	4
Pedagogija ranog i predškolskog odgoja 1		30+30+0	4
Istraživanja odgojne prakse 1		0+0+30	1
IZBORNI KOLEGIJ *student bira jedan izborni predmet po semestru			
Uvod u književnost	15+15+0		3
Hrvatske predaje	15+15+0		3
Glazbeni stilovi i razdoblja	15+15+0		3
Ples i stvaralaštvo u pokretu	15+0+15		3
Interpretacije bajke		15+15+0	3
Pedagoška komunikacija		15+15+0	3
Hrvatska glazbena baština		15+15+0	3
Dijete i društvo		15+15+0	3
UKUPNO:	435	450	60

KOLEGIJ	DRUGA GODINA		ECTS
	III.sem. P+S+V+T	IV.sem. P+S+V+T	
Medijska kultura	15+15+0		3

⁷⁵ *Isti izvor*, str. 31-33.

Glazbeni praktikum 2	0+0+30		3
Osnove kineziologije	15+0+15		3
Psihologija ranog učenja	30+30+0		4
Pedagogija ranog i predškolskog odgoja 2	30+30+0		4
Osnove metodologije pedagoških istraživanja	30+30+15		5
Integrirani kurikulum ranog i predškolskog odgoja 1	15+15+0		3
Istraživanja odgojne prakse 2	0+0+30		1
Osnove prirodoslovno-matematičke pismenosti		15+0+15	2
Zaštita zdravlja i njega djece rane i predškolske dobi		30+15+0	3
Pedagoške koncepcije i pristupi u ranom i predškolskom odgoju		30+15+0	3
Integrirani kurikulum ranog i predškolskog odgoja 2		30+30+0	5
Likovni izraz u ranom i predškolskom odgoju 1		30+15+0	4
Glazba u ranom i predškolskom odgoju 1		30+15+0	4
Kineziološka metodika u ranom i predškolskom odgoju 1		30+15+0	4
Istraživanja odgojne prakse 3		0+0+30	1
IZBORNI KOLEGLJ			
*student bira jedan izborni predmet po semestru			
Psihologija dječjeg crteža	30+15+0		4
Kulturna baština na tlu Hrvatske	30+15+0		4
Odgoj za mir i toleranciju	30+15+0		4
Odgojni kontekst dječjih jaslica	30+15+0		4
Interaktivna pedagogija		30+15+0	4
Darovita djeca		30+15+0	4
Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj u ranom djetinjstvu		30+15+0	4
Zlostavljanje i zanemarivanje		30+15+0	4
UKUPNO:	390	390	60

KOLEGLJ	TREĆA GODINA		ECTS
	V.sem. P+S+V+T	VI.sem. P+S+V+T	
Obiteljska pedagogija	30+15+0		4
Integrirani kurikulum ranog i predškolskog odgoja 3	30+30+15		6
Likovni izraz u ranom i predškolskom odgoju 2	15+15+30		5
Glazba u ranom i predškolskom odgoju 2	15+15+30		5
Kineziološka metodika u ranom i predškolskom odgoju 2	15+15+30		5
Istraživanja odgojne prakse 4	0+0+30		1
Pedagogija djece s posebnim potrebama i pravima		30+30+15	6
Partnerstvo s roditeljima i lokalnom zajednicom		15+0+15	2

Integrirani kurikulum ranog i predškolskog odgoja 4		15+15+45	6
Istraživanja odgojne prakse 5		0+0+30	1
Izrada završnog rada		0+0+0	11
IZBORNI KOLEGIJ			
*student bira jedan izborni predmet po semestru			
Dijete i lutka	15+0+30		4
Odgoj i obrazovanje za ljudska prava	30+15+0		4
Prijelaz djeteta iz vrtića u osnovnu školu	30+15+0		4
Plesni izraz u dječjem vrtiću	15+0+30		4
Slikanje u radu s djecom predškolske dobi		15+0+30	4
Inkluzivni dječji vrtić		30+0+15	4
Blagdani i svečanosti u dječjem vrtiću		30+15+0	4
Matematičke igre u dječjem vrtiću		15+0+30	4
UKUPNO:	375	255	60

Iz priložene tablice 6. vidljivo je kako je došlo do promjena u nazivima kolegija. Promjene su u područjima psihologije, pedagogije, metodike glazbene i likovne kulture, informatike i stručne prakse. Kolegij *Pedagoška psihologija* preimenovan je u *Psihologija ranog učenja*, *Predškolska pedagogija* u *Pedagogija ranog i predškolskog odgoja*, *Stručno-pedagoška izobrazba* u *Istraživanja odgojne prakse 1, 2, 3, 4, 5*; *Metodika glazbene kulture* u *Glazba u ranom i predškolskom odgoju 1, 2, 3*; *Metodika likovne kulture* u *Likovni izraz u ranom i predškolskom odgoju 1, 2, 3*; *Koncepcije i pristupi u ranom i predškolskom odgoju* u *Pedagoške koncepcije u ranom i predškolskom odgoju*, *Glazba s praktikumom* u *Glazbeni praktikum 1, 2*; *Osnove informatike* u *Informatička pismenost*, *Osnove pedagogije* u *Opća pedagogija*.⁷⁶ Pojedini su nazivi redovnih kolegija raspoređeni u više semestara, s naravno drugačijom tematikom i nadogradnjom na prethodnu. Primjerice, kolegiji *Razvojna psihologija 1*, *Glazbeni praktikum 1*, *Kineziološka kultura 1* iz 1. semestra prelaze u *Razvojnu psihologiju 2*, *Glazbeni praktikum 2*, *Kineziološku kulturu 2* u 2. semestru i drugi.⁷⁷

U ovome su se studijskome programu u daljnjim godinama događale izmjene i dopune. Uočava se uvođenje izbornoga kolegija *Tradicijska kazivanja za djecu* na drugoj godini, a nema više izbornoga kolegija *Matematičke igre u dječjem vrtiću*. Na trećoj godini

⁷⁶ Isto.

⁷⁷ Filozofski fakultet (2022). Rani i predškolski odgoj – studiji.

ponuđen je fakultativni izborni predmet *Stručna praksa u nastavnoj bazi*. Može se upisati u zimskom ili ljetnom semestru. Ne ulazi kao obveza s ECTS bodovima, ali s položenim kolegijom može se ostvariti dodatnih 5 ECTS bodova. Fakultativni izbor podrazumijeva neobavezan upis kolegija. Dopune se tiču preduvjeta za upis kolegija *Istraživanja odgojne prakse 2, 3, 4 i 5*.⁷⁸

Za upis na sveučilišni preddiplomski studij *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* neophodno je pristupanje na dodatnu provjeru vještina i sposobnosti. Dodatna provjera vještina i sposobnosti donesena je u akademskoj godini 2014./2015. U daljnjem se tekstu govori o *Protokolu o provedbi dodatne provjere* iz akademske godine 2016./2017. Dodatna se provjera sastoji od dva dijela s ukupno četiri testa. Prvi se dio odnosi na psihologijsko testiranje sposobnosti i motivacije. Ono je ujedno *Test 1* i temelj za opstanak za upis ili nemogućnost daljnjega “natjecanja” za viši rang. Ukupno se može ostvariti 15 bodova, a osam je dovoljno za prolaz. Drugi dio, s preostala tri testa, omogućuje kandidatima povećanje bodova pri rangiranju na upis studija. Njime se testiraju likovne (*Test 2*), glazbene (*Test 3*) i bazično motoričke sposobnosti i vještine (*Test 4*). Svaki od ovih testova donosi do pet bodova,⁷⁹ a maksimalno je 30 bodova. Dodatnoj se provjeri može pristupiti samo uz predočenje i valjanosti identifikacijskoga dokumenta.⁸⁰ U *Protokolu* je navedena shema kako će kandidati postupiti prema čuvanju tajnosti podataka i rezultata. Također je vidljiv naputak s kojim se pomagalicama kandidati moraju služiti prilikom dodatne provjere.⁸¹ U akademskoj godni 2022./2023. došlo je do izmjena i dopuna u provedbi dodatne provjere vještina i sposobnosti te je prestao vrijediti prethodni *Protokol*. Prva se izmjena odnosi na *Test 1*. Njegov je sadašnji cilj intervju s pristupnikom te nije eliminacijske prirode. Izmjena je i u odnosu na vremenski period održavanja dodatne provjere. Od nekadašnja dva dana održavanja, svedeno je na jedan dan. Ukupan broj

⁷⁸ Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2015). Elaborat o studijskom programu Preddiplomski sveučilišni studij *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*.

⁷⁹ Filozofski fakultet (2016). Protokol o provedbi dodatne provjere vještina i sposobnosti za upis na 1. godinu sveučilišnoga preddiplomskog studija *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, str. 1.

⁸⁰ *Isti izvor*, str. 2.

⁸¹ *Isti izvor*, str. 3.

bodova koji se može ostvariti je smanjen s 30 na 20, a svaki test nosi po maksimalno 5 bodova.⁸² Materijal kojim se pristupnici mogu koristiti također je prilagođen testovima.⁸³

U tablici 7. bit će prikazan udio kolegija izvučen iz nastavnoga plana i programa sveučilišnoga diplomskoga studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje iz akademske godine 2013./2014. Najveći udio čine općeobrazovni kolegiji (63, 23%), zatim slijede pedagoško-psihološki kolegiji (23, 52%), stručna praksa (7, 35%) i metodike (5, 88%).

Tablica 7. *Prikaz udjela kolegija – preddiplomski sveučilišni studij (2013.)*

	BROJ KOLEGIJA	POSTOTAK %
PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKI KOLEGIJI	16	23, 52%
METODIČKI KOLEGIJI	4	5, 88%
OPĆEOBRAZOVNI KOLEGIJI	43	63, 23%
STRUČNA PRAKSA	5	7, 35%
UKUPNO	68	100%

⁸² Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2023). Protokol o provedbi dodatne provjere vještina i sposobnosti za upis na 1. godinu sveučilišnoga prijediplomskog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje, str. 2.

⁸³ *Isto*, str. 3.

6. 1. 2. DIPLOMSKA RAZINA STUDIJA (2017./2018. – 2021./2022.)

Temeljem odluke Fakultetskog vijeća Filozofskoga fakulteta u Splitu donesen je Pravilnik kojim se uređuje organizacija i realizacija izvanrednoga diplomskoga studija *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Studij je sveučilišne razine.⁸⁴ Nastava je predviđena da se odvija petkom poslijepodne i subotom⁸⁵ u grupama.⁸⁶ Nositelj je studijskoga programa Filozofski fakultet u Splitu. Završetkom se studija stječe akademski naziv - magistar ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja.⁸⁷ Trajanje je u dvije akademske godine. Potrebno je skupiti 120 ECTS bodova za završetak studija.⁸⁸ Upisna je kvota 65 studenata.⁸⁹ Budući da je studij organiziran kao izvanredni, tako se u pravilu nastava održava s 50% programa. Ostatak je programa namijenjen samostalnim studentskim obvezama nastalima uz dogovor kroz konzultativnu nastavu.⁹⁰ Zadatak je izvanrednih studenata „upisati akademsku godinu u definiranim rokovima, poštivati ugovor o studiranju, pohađati nastavu, izvršavati nastavne obveze i pridržavati se etičkog kodeksa (...).“⁹¹

Diplomski je studij *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* organiziran na način da je prva akademska godina zajednička svim upisanim studentima, odnosno svi studenti imaju zajedničke kolegije. Nastavni plan i program temeljnoga modula prikazan je u tablici

⁸⁴ Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2016). Pravilnik o izvanrednom diplomskom sveučilišnom studiju *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, čl. 1.

⁸⁵ *Isti izvor*, čl. 2.

⁸⁶ *Isti izvor*, čl. 5.

⁸⁷ Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2018). Vodič za upis na diplomski sveučilišni studij *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* u ak. god. 2018./2019., str. 2.

⁸⁸ *Isti izvor*, str. 7.

⁸⁹ *Isti izvor*, str. 10.

⁹⁰ Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2016). Pravilnik o izvanrednom diplomskom sveučilišnom studiju *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* čl. 4.

⁹¹ *Isti izvor*, čl. 8.

8. Prva godina studija obuhvaća ukupno 11 obaveznih kolegija te šest izbornih kolegija. Studenti po semestru biraju po dva izborna kolegija.⁹²

Tablica 8. *Nastavni plan i program diplomskoga sveučilišnoga studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje – prva godina, temeljni modul (2018.)⁹³*

KOLEGIJ	PRVA GODINA – temeljni modul		ECTS
	I.sem. P+S+V+T	II.sem. P+S+V+T	
Etika	15+15+0+0		3
Psihologija roditeljstva	15+15+0+0		3
Vještine odgojno-obrazovne komunikacije	30+15+0+0		4
Povijesni kontekst ranog i predškolskog odgoja	30+30+0+0		5
Kultura ustanove ranog i predškolskog odgoja	30+15+0+0		4
Odgoj i obrazovanje za održivi razvoj	15+10+0+5		3
Sociologija djetinjstva		15+15+0+0	3
Informacijska i komunikacijska tehnologija u odgoju i obrazovanju		30+0+30+0	5
Akcijska istraživanja u ranom i predškolskom odgoju		30+15+15+0	6
Kvaliteta i identitet ustanove ranog odgoja i predškolskog odgoja		30+15+0+0	5
Obrazovni menadžment		15+15+0+0	3
IZBORNI KOLEGIJ (studenti po semestru biraju po dva izborna predmeta)			
Darovita djeca	30+15+0+0		4
Dijete i medij	30+15+0+0		4
Privrženost u cjeloživotnoj perspektivi	30+15+0+0		4
Socio-emocionalno učenje u prevenciji problema u ponašanju	30+15+0+0		4
Tradicijske igre i igračke		30+15+0+0	4
Dekoratивно oblikovanje		15+0+30+0	4
Igre i učenje na računalu		30+0+15+0	4
UKUPNO:	335	315	60

⁹² Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2018). Vodič za upis na diplomski sveučilišni studij *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* u ak. god. 2018./2019., str. 13.

⁹³ *Isti izvor*, str. 13.

U temeljnome modulu (tablica 8.) vidljivo je kako su obuhvaćeni pedagoško-psihološki kolegiji te općeobrazovni kolegiji. Nije prisutna metodika ni stručna praksa. U tablici 9. prikazat će se udio kolegija.

Tablica 9. Prikaz udjela kolegija – diplomski studij temeljni modul (2018.)

	BROJ KOLEGIJA	POSTOTAK %
PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKI KOLEGIJI	3	17, 65%
METODIČKI KOLEGIJI	0	0%
OPĆEOBRAZOVNI KOLEGIJI	14	82, 35%
STRUČNA PRAKSA	0	0%
UKUPNO	17	100%

Sve do akademske godine 2022./2023.⁹⁴, kako bi studenti uspješno upisali diplomski studij, bilo je potrebno da pristupe dodatnoj provjeri vještina i sposobnosti.⁹⁵ Za upis u akademskoj godini 2022./2023. Filozofski fakultet u Splitu, Odsjek za rani i predškolski odgoj, izdao je obavijest o promjenama pri upisu diplomskoga studija. Novina se tiče stručnih prvostupnika *Predškolskoga odgoja* i odgojitelja predškolske djece na dvogodišnjem studiju, što će se naglasiti u idućemu podnaslovu o razlikovnoj godini. Sljedeća je novina vezana za dodatnu provjera vještina i sposobnosti. U obavijesti se dodatna provjera ne spominje kao klasična, već se govori samo o rang listi kandidata. Pristupnici će biti rangirani prema uspjehu na prethodnom studijskom programu te time ostvariti upis. Kandidati na prijavnici pišu po dva modula. Ukoliko na naznačenom prvom

⁹⁴ Filozofski fakultet u Splitu (2022). Obavijest o upisu na sveučilišni diplomski studij *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje – izvanredni studij*.

⁹⁵ Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2016). Pravilnik o izvanrednom diplomskom sveučilišnom studiju *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* čl. 7.

modulu ne bude prijavljeno 10 kandidata, utoliko se usmjerava na drugi modul.⁹⁶ U sljedećim će se odlomcima ovoga poglavlja govoriti kako je izgledala dodatna provjera. Kandidati su ispunjavali prijavnicu kao što je već navedeno u prethodnim rečenicama ovoga ulomka. Ukupno se moglo ostvariti 20 bodova u dodatnoj provjeri. Opći uspjeh na prethodnom studiju također je mogao donijeti do 20 bodova. Za pristupanje dodatnoj provjeri pojedinoga modula bilo je propisano kojim se pomagalicama moglo i trebalo služiti.⁹⁷

Druga je akademska godina podijeljena na module. Moduli se biraju pristupanjem dodatnoj provjeri vještina i sposobnosti. Ponuđena su četiri modula: *Dramsko i lutkarsko izražavanje i stvaranje*, *Likovno izražavanje i stvaranje*, *Glazbeno izražavanje i stvaranje* i *Pokretno izražavanje i stvaranje*.⁹⁸ Svaki modul ima po dva zajednička obvezna kolegija i pravo na izbor dva izborna kolegija u semestru za sve studente. Riječ je o obveznim kolegijima: *Dijete i kreativnost*, *Suvremeno djetinjstvo i prava djeteta*, *Strategije podrške djeci s posebnim potrebama* i *Profesionalni razvoj i cjeloživotno učenje odgojitelja*. U zajedničke obavezne kolegije pripada i *Seminar diplomskog rada*. Izborni su kolegiji podijeljeni na tri u semestru. Na kandidatima je da izaberu dva. Ponuđeni su izborni kolegiji: *Ponašajni poremećaji u ranom djetinjstvu*, *Dijete, umjetnost, odgoj*, *Drama i kazalište za djecu*, *Roditelji i dijete s posebnim potrebama*, *Dijete i baština* te *Muzejske radionice za djecu*.⁹⁹ Svi su podatci prikazani u tablicama 10., 12., 14., 16. U idućim će se podnaslovima napisati nekoliko crtica o svakomu modulu. Opisat će se pristupanje na dodatnu provjeru znanja i vještina koja je bila na snazi sve do akademske godine 2022./2023.

⁹⁶ Filozofski fakultet u Splitu (2022). Obavijest o upisu na sveučilišni diplomski studij *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje – izvanredni studij*.

⁹⁷ Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2018). Vodič za upis na diplomski sveučilišni studij *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* u ak. god. 2018./2019., str. 8 – 10.

⁹⁸ *Isti izvor*, str. 14-17.

⁹⁹ Isto.

6. 1. 2. 1. Modul Dramsko i lutkarsko izražavanje i stvaranje

Modul *Dramsko-lutkarsko izražavanje i stvaranje* za dodatnu provjeru teži interpretaciji čitanja ulomka iz dječje književnosti. Uz ginjola lutku ili marionetu demonstrira se kratka lutkarska izvedba. Na samome kraju kandidat pjeva pjesmu koja mu je poznata.¹⁰⁰ Kroz ovaj modul kandidati će moći stvoriti i realizirati aktivnosti povezane s dramskim i lutkarskim izražavanjem.¹⁰¹ Modul obuhvaća ukupno devet kolegija, bez zajedničkih predmeta sa studentima s drugih modula (obveznih i izbornih).¹⁰² Nastavni plan i program ovoga modula prikazan je u tablici 10.

Tablica 10. *Nastavni plan i program diplomskoga sveučilišnoga studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje – druga godina, modul Dramsko i lutkarsko izražavanje i stvaranje (2018.)¹⁰³*

KOLEGIJ	DRUGA GODINA modul Dramsko i lutkarsko izražavanje i stvaranje		ECTS
	III.sem. P+S+V+T	IV.sem. P+S+V+T	
Dijete i kreativnost	30+15+0+0		5
Suvremeno djetinjstvo i prava djeteta	15+15+0+0		3
Strategije podrške djeci s posebnim potrebama		30+0+15+0	5
Profesionalni razvoj i cjeloživotno učenje odgojitelja		30+15+0+0	4
Seminar diplomskog rada		15+0+15+0	5
Komunikacija kroz scenske umjetnosti	30+15+0+0		4
Dramska pedagogija s praktikumom	15+0+45+0		5
Dječja dramska književnost	15+15+0+0		3
Osnove dramatizacija i adaptacija književnih tekstova za djecu	30+15+0+0		3
Glazba u lutkarstvu	0+0+30+0		4

¹⁰⁰ *Isti izvor*, str. 8.

¹⁰¹ *Isti izvor*, str. 12.

¹⁰² *Isti izvor*, str. 14.

¹⁰³ Isto.

Likovna dramaturgija i lutkarska tehnologija		15+0+30+0	3
Lutkarska animacija s praktikumom		30+0+45+0	6
Dječje dramsko i lutkarsko stvaralaštvo s praktikumom		15+0+15+0	2
Dramsko-scenski govor s praktikumom		15+0+15+0	2
IZBORNI KOLEGIJ (studenti biraju po jedan kolegij)			
Ponašajni poremećaji u ranom djetinjstvu	15+15+0+0		3
Dijete, umjetnost, odgoj	15+15+0+0		3
Drama i kazalište za djecu	15+15+0+0		3
Roditelji i dijete s posebnim potrebama		15+15+0+0	3
Dijete i baština		15+15+0+0	3
Muzejske radionice za djecu		15+0+15+0	3
UKUPNO:	255	330	60

Ovaj je modul uključen sa četiri kolegija u metodici. Stručna praksa i pedagoško-psihološki kolegiji nisu prisutni. U tablici 11. prikazat će se udio kolegija u modulu *Dramsko i lutkarsko izražavanje i stvaranje*.

Tablica 11. Prikaz udjela kolegija u određenom kontekstu – modul *Dramsko i lutkarsko izražavanje i stvaranje* (2018.)

	BROJ KOLEGIJA	POSTOTAK %
PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKI KOLEGIJI	0	0%
METODIČKI KOLEGIJI	4	44, 44%
OPĆEOBRAZOVNI KOLEGIJI	5	55, 56%
STRUČNA PRAKSA	0	0%
UKUPNO	9	100%

6. 1. 2. 2. Modul Likovno izražavanje i stvaranje

Modul *Likovno izražavanje i stvaranje* kroz dodatnu provjeru od svojih kandidata traži tri likovna rada te analizu likovnoga djela. Tri rada podrazumijevaju prikaz prostora, volumena i jedan prema mašti. Analizu će likovnoga djela kandidati „riješiti“ kroz uočavanje i interpretaciju likovnoga jezika.¹⁰⁴ Osnove likovnoga jezika uključuju likovne elemente (točka, crta, boja, ploha, površina, volumen, prostor) i kompozicijske elemente (kontrast, harmonija, ritam, ravnoteža, proporcija, dominacija, jedinstvo) (Jakubin, 1990). Završetak učenja kroz ovaj modul omogućit će realizaciju aktivnosti likovnoga izražavanja i aktivno istraživanje odgojnoga djelovanja pomoću likovne umjetnosti.¹⁰⁵ Modul podrazumijeva ukupno deset kolegija kroz dva semestra.¹⁰⁶

Tablica 12. *Nastavni plan i program diplomskoga sveučilišnoga studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje - druga godina, modul Likovno izražavanje i stvaranje (2018.)¹⁰⁷*

KOLEGIJ	DRUGA GODINA modul Likovno izražavanje i stvaranje		ECTS
	III.sem. P+S+V+T	IV.sem. P+S+V+T	
Dijete i kreativnost	30+15+0+0		5
Suvremeno djetinjstvo i prava djeteta	15+15+0+0		3
Strategije podrške djeci s posebnim potrebama		30+0+15+0	5
Profesionalni razvoj i cjeloživotno učenje odgojitelja		30+15+0+0	4
Diplomski rad			5
Osnove likovne umjetnosti 1	15+15+0+0		3
Crtanje s praktikumom	15+0+30+0		4
Slikanje s praktikumom	15+0+30+0		4
Trodimenzionalno oblikovanje s praktikumom 1	15+0+15+0		4
Primjena grafičkih tehnika s praktikumom	15+0+15+0		2

¹⁰⁴ *Isti izvor*, str. 8 – 9.

¹⁰⁵ *Isti izvor*, str. 12.

¹⁰⁶ *Isti izvor*, str. 15.

¹⁰⁷ Isto.

Muzejska pedagogija s praktikumom	15+0+15+0		2
Osnove likovne umjetnosti 2		30+30+0+0	4
Psihologija dječjeg crteža		30+15+0+0	3
Likovne aktivnosti s didaktički neoblikovanim materijalom		15+0+15+0	3
Trodimenzionalno oblikovanje s praktikumom 2		15+0+15+0	3
IZBORNI KOLEGIJ (studenti biraju po jedan kolegij)			
Ponašajni poremećaji u ranom djetinjstvu	15+15+0+0		3
Dijete, umjetnost, odgoj	15+15+0+0		3
Drama i kazalište za djecu	15+15+0+0		3
Roditelji i dijete s posebnim potrebama		15+15+0+0	3
Dijete i baština		15+15+0+0	3
Muzejske radionice za djecu		15+0+15+0	3
UKUPNO:	300	285	60

Većinski udio kolegija unutar nastavnoga plana i programa čine metodički kolegiji. On uključuje šest kolegija s praktikumom. Pedagoško-psihološki je kolegij samo jedan. Ostatak obuhvaća općeobrazovne kolegije. Stručna se praksa ne spominje u programu. U tablici 13. bit će prikazan udio kolegija u modulu *Likovno izražavanje i stvaranje*.

Tablica 13. Prikaz udjela kolegija u određenom kontekstu – modul *Likovno izražavanje i stvaranje* (2018.)

	BROJ KOLEGIJA	POSTOTAK %
PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKI KOLEGIJI	1	10%
METODIČKI KOLEGIJI	6	60%
OPĆEOBRAZOVNI KOLEGIJI	3	30%
STRUČNA PRAKSA	0	0%
UKUPNO	10	100%

6. 1. 2. 3. Modul Glazbeno izražavanje i stvaranje

Modul *Glazbeno izražavanje i stvaranje* dodatnom provjerom analizira vokalne i ritmične sposobnosti kandidata, sviranje nekog instrumenta te glazbeno pamćenje.¹⁰⁸ Rezultat učenja kroz ovaj modul omogućit će budućim odgajateljima osmišljavanje i prezentiranje kvalitetne vokalne, instrumentalne ili vokalno-instrumentalne skladbe djeci predškolske dobi (Fučkar, 1959). U predškolskoj se dobi najčešće slušaju Schumannove minijature. Primjer tih skladbi su *Divlji jahač* i *Djed Mraz*. Zanimljiv je i skladatelj Antonio Vivaldi sa svojim skladbama *Četiri godišnja doba* (Gospodnetić, 2015). Modul uključuje ukupno deset kolegija.¹⁰⁹

Tablica 14. *Nastavni plan i program diplomskoga sveučilišnoga studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje - druga godina, modul Glazbeno izražavanje i stvaranje (2018.)¹¹⁰*

KOLEGIJ	DRUGA GODINA modul Glazbeno izražavanje i stvaranje		ECTS
	III.sem. P+S+V+T	IV.sem. P+S+V+T	
Dijete i kreativnost	30+15+0+0		5
Suvremeno djetinjstvo i prava djeteta	15+15+0+0		3
Strategije podrške djeci s posebnim potrebama		30+0+15+0	5
Profesionalni razvoj i cjeloživotno učenje odgojitelja		30+15+0+0	4
Seminar diplomskog rada		0+0+0+0	5
Osnove vokalne tehnike s praktikumom	15+0+30+0		5
Instrumentalni praktikum 1	0+0+60+0		5
Razvoj dječje muzikalnosti	15+15+0+0		3
Vodenje dječjeg zbora s osnovama dirigiranja	15+0+30+0		4
Plesne strukture s praktikumom	15+0+15+0		2
Instrumentalni praktikum 2		0+0+60+0	4
Skupno muziciranje		0+0+30+0	2

¹⁰⁸ *Isti izvor*, str. 9.

¹⁰⁹ *Isti izvor*, str. 16.

¹¹⁰ Isto.

Dječje glazbeno stvaralaštvo s praktikumom		15+0+15+0	2
Glazbena literatura za djecu		15+15+0+0	2
Folklor za djecu s praktikumom		15+0+15+0	3
IZBORNI KOLEGIJ (studenti biraju po jedan kolegij)			
Ponašajni poremećaji u ranom djetinjstvu	15+15+0+0		3
Dijete, umjetnost, odgoj	15+15+0+0		3
Drama i kazalište za djecu	15+15+0+0		3
Roditelji i dijete s posebnim potrebama		15+15+0+0	3
Dijete i baština		15+15+0+0	3
Muzejske radionice za djecu		15+0+15+0	3
UKUPNO:	315	320	60

Metodički kolegiji podrazumijevaju ukupno šest kolegija s praktikumom, a ostatak čine općeobrazovni kolegiji. Stručna praksa i pedagoško-psihološki se kolegiji ne nalaze u nastavnom planu i programu. U tablici 15. navest će se udio kolegija u modulu *Glazbeno izražavanje i stvaranje*.

Tablica 15. Prikaz udjela kolegija – modul *Glazbeno izražavanje i stvaranje* (2018.)

	BROJ KOLEGIJA	POSTOTAK %
PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKI KOLEGIJI	0	0%
METODIČKI KOLEGIJI	6	60%
OPĆEOBRAZOVNI KOLEGIJI	4	40%
STRUČNA PRAKSA	0	0%
UKUPNO	10	100%

6. 1. 2. 4. Modul Pokretno izražavanje i stvaranje

Modul *Pokretno izražavanje i stvaranje* od svojih kandidata na dodatnoj provjeri traži provjeru glazbenih sposobnosti. Provjerava se ima li kandidat osjećaj za ritam te sviranje naučene skladbe na glazbalu. Isto tako analiziraju se motoričke sposobnosti i prikaz naučene, pripremljene plesne strukture.¹¹¹ Nakon završetka studija na ovome modulu, odgajatelji će samostalno moći pripremiti smjernice o motorici i pokretnom izražavanju.¹¹² Modul podrazumijeva popis od devet kolegija.¹¹³

Tablica 16. *Nastavni plan i program diplomskoga sveučilišnoga studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje - druga godina, modul Pokretno izražavanje i stvaranje (2018.)¹¹⁴*

KOLEGIJ	DRUGA GODINA modul Pokretno izražavanje i stvaranje		ECTS
	III.sem. P+S+V+T	IV.sem. P+S+V+T	
Dijete i kreativnost	30+15+0+0		5
Suvremeno djetinjstvo i prava djeteta	15+15+0+0		3
Strategije podrške djeci s posebnim potrebama		30+0+15+0	5
Profesionalni razvoj i cjeloživotno učenje odgojitelja		30+15+0+0	4
Seminar diplomskog rada		15+0+15+0	5
Analiza kinezioloških aktivnosti u ranom i predškolskom odgoju	30+0+15+0		4
Estetska gimnastika s praktikumom	15+0+30+0		4
Ritmika i ples s praktikumom 1	15+0+45+0		5
Folklor za djecu s praktikumom 1	15+0+15+0		3
Skupno muziciranje	0+0+30+0		3
Planiranje i programiranje kinezioloških aktivnosti u ranom i predškolskom odgoju		30+0+15+0	3
Ritmika i ples s praktikumom 2		15+0+45+0	5
Folklor za djecu s praktikumom 2		15+0+15+0	2

¹¹¹ *Isti izvor*, str. 9.

¹¹² *Isti izvor*, str. 12.

¹¹³ *Isti izvor*, str. 17.

¹¹⁴ Isto.

Dječje plesno stvaralaštvo s praktikumom		15+0+30+0	3
IZBORNI KOLEGIJ (studenti biraju po jedan kolegij)			
Ponašajni poremećaji u ranom djetinjstvu	15+15+0+0		3
Dijete, umjetnost, odgoj	15+15+0+0		3
Drama i kazalište za djecu	15+15+0+0		3
Roditelji i dijete s posebnim potrebama		15+15+0+0	3
Dijete i baština		15+15+0+0	3
Muzejske radionice za djecu		15+0+15+0	3
UKUPNO:	315	330	60

Metodički su kolegiji unutar nastavnoga plana i programa najviše zastupljeni. Ukupno je šest kolegija s praktikumom. Ostala tri kolegija pripadaju općeobrazovnoj skupini kolegija. Stručna praksa i pedagoško-psihološki se kolegiji ne spominju. U tablici 17. bit će prikazan udio kolegija u modulu *Pokretno izražavanje i stvaranje*.

Tablica 17. Prikaz udjela kolegija – modul *Pokretno izražavanje i stvaranje* (2018.)

	BROJ KOLEGIJA	POSTOTAK %
PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKI KOLEGIJI	0	0%
METODIČKI KOLEGIJI	6	66,67%
OPĆEOBRAZOVNI KOLEGIJI	3	33,33%
STRUČNA PRAKSA	0	0%
UKUPNO	9	100%

6. 1. 2. 5. Razlikovni program – razlikovna godina/razlikovni ispiti (2015./2016. – 2021./2022.)

Za upis na diplomski sveučilišni studij *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* pokrenulo se izvođenje programa cjeloživotnoga učenja, odnosno *Razlikovni program*. Može se postaviti pitanje *Koji je razlog pokretanja toga programa?* U elaboratu ovoga programa iz akademske godine 2015./2016. navodi se razlog: “radi osiguravanja jednakih preduvjeta za horizontalnu i vertikalnu prohodnost, svim članovima profesionalne zajednice treba osigurati jednak pristup obrazovanju.”¹¹⁵ Studenti koji su završili stručni studij mogu pristupiti upisu diplomske razine studija. Upravo je ovo razlog pokretanja navedenoga programa. Odgojitelji predškolske djece, s dvogodišnjega studija, i stručni prvostupnici predškolskoga odgoja, s trogodišnjega studija, bit će kompetentni u prihvaćanju novih znanstvenih spoznaja o suvremenom ranom djetinjstvu.¹¹⁶

Program u svome nazivu *Razlikovni program (razlikovna godina/razlikovni ispiti)* ima dvije funkcije. Prva funkcija *razlikovne godine* tumači se za upis jedne akademske godine s razlikovnim kolegijima (tablica 18.). Tu razlikovnu godinu upisuju odgojitelji predškolske djece s dvogodišnjim studijem.¹¹⁷ *Razlikovna godina* podrazumijeva ukupno stečenih 60 ECTS bodova.¹¹⁸ Nastava se odvija neradnim danima s ukupno 30% programa.¹¹⁹ Ostatak je programa zamišljen kroz samostalnu studentsku obvezu dogovorenu s profesorima.¹²⁰ Uz prijavu na natječaj za *razlikovnu godinu*, kandidati se

¹¹⁵ Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2016). Elaborat o programu cjeloživotnog učenja: *Razlikovni program (razlikovna godina/razlikovni ispiti)* za upis na Diplomski sveučilišni studij *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, str. 1.

¹¹⁶ *Isti izvor*, str. 2.

¹¹⁷ Isto.

¹¹⁸ *Isti izvor*, str. 1.

¹¹⁹ *Isti izvor*, čl. 4.

¹²⁰ *Isti izvor*, čl. 5.

stavljaju na rang listu prema ostvarenom općem uspjehu na prethodnom studiju.¹²¹ Druga se funkcija programa odnosi na *razlikovne ispite*. *Razlikovne ispite* upisuju i polažu odgojitelji koji su završili stručni trogodišnji studij *Predškolski odgoj*.¹²² Njihov je zadatak upisati paralelni upis sa studijem još tri razlikovna kolegija s dodatnih 10 ECTS bodova. To su *Osnove kineziologije*, *Partnerstvo s roditeljima i lokalnom zajednicom* te *Osnove prirodoslovno-matematičke pismenosti*.¹²³ Svi su kolegiji prikazani u tablici 18.

Tablica 18. *Nastavni plan i program Razlikovnog programa za upis na Diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2016.)*

KOLEGIJ	RAZLIKOVNI PROGRAM		ECTS
	I.sem. P+S+V+T	II.sem. P+S+V+T	
Filozofija odgoja*	30+15+0+0		4
Psihologija ranog učenja*	30+30+0+0		5
Obiteljska pedagogija*	30+15+0+0		4
Pedagoške koncepcije i pristupi u ranom i predškolskom odgoju*	30+15+0+0		4
Integrirani kurikulum ranog i predškolskog odgoja*	30+30+0+0		5
Likovni izraz u ranom i predškolskom odgoju*	30+15+0+0		4
Informatička pismenost*	30+0+15+0		4
Osnove kineziologije**		15+0+15+0	3
Osnove prirodoslovno-matematičke pismenosti**		15+0+15+0	4
Pedagogija djece s posebnim potrebama i pravima*		30+30+15+0	6
Glazba u ranom i predškolskom odgoju*		30+15+0+0	4
Kineziološka metodika u ranom i predškolskom odgoju*		30+15+0+0	4
Osnove metodologije pedagoških istraživanja*		30+30+15+0	6
Partnerstvo s roditeljima i lokalnom zajednicom**		15+0+15+0	3
UKUPNO:	345	330	60

¹²¹Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2018). Pravilnik o Razlikovnom programu (razlikovnoj godini) za upis na diplomski sveučilišni studij *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, čl. 8.

¹²² Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2016). Elaborat o programu cjeloživotnog učenja: Razlikovni program (razlikovna godina/razlikovni ispiti) za upis na Diplomski sveučilišni studij *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*, str. 1.

¹²³ Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2021). Vodič za upis na diplomski sveučilišni studij *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* u ak. god. 2021./2022, str. 7.

U tablici je 18. pokraj svakoga kolegija navedena zvjezdica (*). Kolegiji kojima je priključena jedna zvjezdica upisuju odgojitelji predškolske djece (dvogodišnji studij). Ti kolegiji se odvijaju u razlikovnoj godini. Kolegije koji imaju dvije zvjezdice upisuju i odgojitelji predškolske djece i stručni prvostupnici predškolskoga odgoja. To su razlikovni ispiti koji se odvijaju u jednom semestru.¹²⁴

Za akademsku godinu 2022./2023. Filozofski je fakultet u Splitu uveo promjene za upis na diplomski studij. Promjene koje su se pojavile odnose se na grupu odgojitelja koji trebaju pohađati *Razlikovni program*, odnosno *razlikovnu godinu*. Navedeno je kako samo odgojitelji predškolske djece sa dvogodišnjim studijem trebaju završiti program. Njih obvezuje pohađanje razlikovne godine u jednoj akademskoj godini.¹²⁵ O tome je više bilo riječi u prethodnim odlomcima ovoga podnaslova.

Razlikovni program uključuje ukupno 14 kolegija. Polovicu udjela čini pedagoško-psihološki kolegiji (50, 00%). Slijede općeobrazovni kolegiji s ukupno 42, 85%. Metodika je prisutna samo u jednom kolegiju te iznosi 7, 14% udjela. Stručna praksa nije uključena unutar ovoga programa. Podatci su navedeni u tablici 19.

Tablica 19. *Prikaz udjela kolegija – Razlikovni program (2016.)*

	BROJ KOLEGIJA	POSTOTAK %
PEDAGOŠKO-PSIHOLOŠKI KOLEGIJI	7	50, 00%
METODIČKI KOLEGIJI	1	7, 14%
OPĆEOBRAZOVNI KOLEGIJI	6	42, 85%%

¹²⁴ Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet (2016). Elaborat o programu cjeloživotnog učenja: Razlikovni program (razlikovna godina/razlikovni ispiti) za upis na Diplomski sveučilišni studij rani i predškolski odgoj i obrazovanje, str. 4.

¹²⁵ Filozofski fakultet u Splitu (2022). Obavijest o upisu na sveučilišni diplomski studij rani i predškolski odgoj i obrazovanje – izvanredni studij.

STRUČNA PRAKSA	0	0%
UKUPNO	14	100%

7. ZAKLJUČNA RAZMATRANJA

Prve predškolske ustanove na hrvatskome području počinju djelovati u 19. stoljeću. Bile su to ustanove naziva pjestovališta, čuvališta, skloništa, dječji domovi, a kasnije zabavišta. U Dubrovniku je započelo zbrinjavanje napuštene djece već u 15. stoljeću pod nazivom nahodišta. Preteča današnjih dječjih vrtića su Froebelovi Kindergarteni. Prvo je imalo socijalnu, a zatim odgojnu ulogu. Osnivačicom prvoga privatnoga zabavišta u Zagrebu smatra se Antonija Cvijić-Lukšić. Otvorila ga je 1869. godine. Za postati učiteljica zabavišta trebalo je završiti dvogodišnji tečaj te položiti praktični ispit (Serdar, 2017). Zahtjev za ostvarivanjem predškolskoga odgoja u institucijama javio se kao potreba obitelji u industrijskom društvu.

Posljednjih je dvadesetak godina, od suvremenije povijesti hrvatske države, sustav ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja doživio promjene i prilagodbu na nove uvjete u obrazovanju odgojitelja (Baran i sur., 2011). Od obrazovanja zabavišnih učiteljica do stjecanja naziva magistra odgojitelja predškolske djece prijeđen je dugačak put. Miješalo je se tu obrazovanja u raznim stupnjevima. Stizalo se od jednogodišnjih tečajeva, dvogodišnjih studija do stručnih i sveučilišnih prvostupnika te naposljetku magistra struke. Uloga je odgojitelja u izvanobiteljskome životu postala nezaobilazna stanica. Odgojitelji u predškolskim ustanovama pridonose djetetovim daljnim koracima u djetinjstvu i budućnosti. Nužno je da odgojitelji napreduju, nastavljaju profesionalno se usavršavati, stječu kompetencije i mogućnost odlaska na studije za viša zvanja, ukoliko su stekli naziv struke prije sveučilišnih razina studija. Osim ciklusa inicijalnoga obrazovanja za razvoj odgojiteljskoga zvanja, potrebno je proći i ciklus pripravničkoga staža te nastaviti se trajno profesionalno usavršavati. U Republici Hrvatskoj odgojitelji se pozivaju na zakone i pravilnike o odgoju i obrazovanju.

Na razvoj studija predškolskoga odgoja na Filozofskom fakultetu u Splitu kreće se i prije osnivanja samoga Sveučilišta u gradu pod Marjanom 1974. godine. Predškolski je odgoj zastupljen kroz osnivanje pedagoških akademija. U Splitu se ogleda kroz Pedagošku akademiju iz 1971./1972. akademske godine. Povezana je s odsjecima predškolskoga odgoja Filozofskoga fakulteta u Zadru, zatim na odsjeku Fakulteta prirodoslovno-

matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu do Visoke učiteljske škole u Splitu. Nakon preimenovanja i spajanja 2005. godine Visoke učiteljske škole i Odjela humanističkih znanosti u jedinstvenu visokoobrazovnu ustanovu naziva Sveučilište u Splitu Filozofski fakultet, predškolski se odgoj sveo na jednu novu razinu obrazovanja. Formirala se preddiplomska stručna razina studija s trogodišnjim trajanjem, stjecanjem 180 ECTS bodova te akademskim nazivom stručnoga prvostupnika odgojitelja predškolske djece. Nakon nekoliko generacija, točnije akademske godine 2013./2014. prešlo se na Bolonjsku sveučilišnu razinu formiranja obrazovanja odgojitelja. Tada počinje izvedba programa pod nazivom *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Bolonjski tip obrazovanja sveučilišne razine gajio je preddiplomsku i diplomsku razinu. Preddiplomskom razinom stjecao se naziv sveučilišnoga prvostupnika odgojitelja predškolske djece, a diplomskom razinom magistrinom odgojitelja predškolske djece.

U posljednjih pet godina na Sveučilištu u Splitu, od akademske godine 2017./2018. godine, djeluje obrazovanje odgojitelja na diplomskoj razini na Filozofskome fakultetu u Splitu. Generacija 2016./2017. akademske godine označavala je početak *Razlikovnoga programa*. Program je koristio činjenicu da se obrazovanje kroz godine mijenjalo te da je potrebno položiti razlikovne godine ili ispite za upis na diplomski sveučilišni studij *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Taj je studij formiran kao izvanredan u trajanju dvije akademske godine sa ostvarivanjem 120 ECTS bodova. Za upis na studij bilo je potrebno pristupiti i ostvariti rezultat na rang listi kroz dodatnu provjeru znanja. Dodatna provjera znanja u ovome području podrazumijeva pristupanje jednome od četiri moguća modula: *Dramsko i lutkarsko izražavanje i stvaranje*, *Likovno izražavanje i stvaranje*, *Glazbeno izražavanje i stvaranje* te *Pokretno izražavanje i stvaranje*. Pri upisu na diplomski studij naišle su promjene u akademskoj godini 2022./2023.

Ovim se diplomskim radom provelo istraživanje razvoja studija predškolskoga odgoja na Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu. Istraživanje je pobliže ostvareno interpretacijom nastavnih planova i programa navedenoga studija. Provedeno istraživanje obuhvaća razdoblje od 1997./1998. do 2021./2022. akademske godine. Korišteni su podatci od dvogodišnjega studija predškolskoga odgoja na Visokoj učiteljskoj školi u Splitu do sveučilišnoga diplomskoga studija *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* na Filozofskom fakultetu u Splitu. Kako su se mijenjale razine studija, tako su promjene nailazile i u

nastavnim planovima i programima. Pojedini su se kolegiji nadograđivali u izvođenju nastavnoga sadržaja u više semestara. Mijenjali su se nazivi kolegija. Istraživanje je provedeno i udjelom kolegija u određenom kontekstu nastavnoga plana i programa. Kontekst je gledan u metodici, stručnoj praksi, općeobrazovnim kolegijima i pedagoško-psihološkom kontekstu.

Zaključuje se kako se u obrazovanje odgojitelja predškolske djece na Sveučilištu u Splitu treba i dalje ulagati. Dosegom do stvaranja izvanrednoga diplomskoga studija *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje* ne treba stati na daljnim nastojanjima. Potrebno je buduće odgojitelje i dalje obogaćivati iskustvenim i teorijskim znanjem kroz čitav niz domaće, hrvatske i svjetske znanstvene i stručne literature koja se bavi područjem odgoja i obrazovanja. Kako bi se razvoj studija predškolskoga odgoja na Sveučilištu u Splitu objedinio u cjelinu, tako će se kao zaključak citirat autor Mendeš (2013: 3) s mišlju da se “ostvaruje (...) mogućnost vertikalne prohodnosti u obrazovnom sustavu odgajatelja, što donosi golem napredak i još jedan doprinos razvoju profesije, (...).”

SAŽETAK

RAZVOJ STUDIJA PREDŠKOLSKOG ODGOJA NA FILOZOFSKOM FAKULTETU U SPLITU

Razvojni put studija predškolskoga odgoja na Sveučilištu u Splitu prešao je dugačak put. Putovanje je krenulo osnivanjem pedagoških akademija. U Splitu je osnovana 1971./1972. akademske godine. Postupno su se događale reforme u školstvu, promjene u koncepcijama i modelima obrazovanja. Nekoliko visokoobrazovnih ustanova formira zajedničku ustanovu - Sveučilište u Splitu. Nakon poslijeratnih zbivanja, krajem 90-ih godina 20. stoljeća, sustav obrazovanja počinje bivati suvremenijim. Osnovano je visoko učilište naziva Visoka učiteljska škola u Splitu. Studij obuhvaća dvogodišnje obrazovanje sa nazivom struke - odgojitelj predškolske djece. „Rekonstrukcijom“ toga učilišta u današnji naziv – Sveučilište u Splitu Filozofski fakultet, obrazovanje se pomiče na višu stepenicu trogodišnje stručne razine sa stjecanjem zvanja stručni prvostupnik - odgojitelj predškolskoga odgoja. Akademsom godinom 2013./2014. započinje sveučilišno obrazovanje na preddiplomskoj razini, a 2017./2018. izvodi se nastava na diplomskoj razini. Akademske su nazivi u skladu s bolonjskim sustavom obrazovanja: sveučilišni prvostupnik/magistar ranoga i predškolskoga odgoja i obrazovanja. Kako je studij predškolskoga odgoja napredovao prema višoj razini, sve do sveučilišne diplomske razine, tako su se i nastavni planovi i programi prilagođavali mijenjajući svoj „izgled“.

Ključne riječi: rani i predškolski odgoj i obrazovanje, odgajatelj, nastavni plan i program, stručni prvostupnik, sveučilišni prvostupnik/magistar

ABSTRACT

DEVELOPMENT OF PRESCHOOL EDUCATION STUDIES AT THE FACULTY OF HUMANITIES AND SOCIAL SCIENCES OF SPLIT

The development path of preschool education studies at the University of Split has come a long way. The journey started with the establishment of pedagogical academies. It was founded in Split in 1971/1972. academic year. Reforms in education, changes in conceptions and models of education took place gradually. Several higher education institutions form a common institution - the University of Split. After the post-war circumstances, at the end of the 90s of the 20th century, the education system began to become more modern. A higher education institution named the Teacher's College in Split was founded. The study includes a two-year education with the title of profession - educator of preschool children. With the "reconstruction" of that college into its current name - University of Split, Faculty of Humanities and Social Sciences, education moves to a higher level of three-year professional level with the acquisition of the professional bachelor's degree - preschool teacher. In the academic year 2013/2014. begins university education at the undergraduate level, and in 2017/2018 classes are held at the graduate level. Academic titles are in accordance with the Bologna system of education: university bachelor's degree/master's degree in early and preschool education. As the study of preschool education progressed towards a higher level, up to the university diploma level, so did the curricula, changing their "look".

Keywords: early and preschool education, kindergarten teacher, curriculum/syllabus , vocational bachelor's degree, university bachelor's degree/master's degree

POPIS TABLICA

Tablica 1. <i>Usporedni prikaz nastavnih planova i programa studija predškolskoga odgoja na Fakultetu prirodoslovno-matematičkih znanosti i odgojnih područja u Splitu (1998.) i na Visokoj učiteljskoj školi u Splitu (1999.)</i>	37
Tablica 2. <i>Nastavni plan i program studija predškolskog odgoja na Visokoj učiteljskoj školi u Splitu (2000.)</i>	38
Tablica 3. <i>Prikaz postotka kolegija – Visoka učiteljska škola (2000.)</i>	40
Tablica 4. <i>Nastavni plan i program stručnog studijskog programa Odgojitelj djece predškolske dobi na Visokoj učiteljskoj školi Split (2005.)</i>	42
Tablica 5. <i>Prikaz udjela kolegija u određenom kontekstu - preddiplomski stručni studij (2005.)</i>	45
Tablica 6. <i>Nastavni plan i program sveučilišnog preddiplomskog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje na Filozofskom fakultetu u Splitu (2013.)</i>	50
Tablica 7. <i>Prikaz udjela kolegija – preddiplomski sveučilišni studij (2013.)</i>	54
Tablica 8. <i>Nastavni plan i program diplomskoga sveučilišnoga studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje – prva godina, temeljni modul (2018.)</i>	56
Tablica 9. <i>Prikaz udjela kolegija – diplomski studij temeljni modul (2018.)</i>	57
Tablica 10. <i>Nastavni plan i program diplomskoga sveučilišnoga studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje – druga godina, modul Dramsko i lutkarsko izražavanje i stvaranje (2018.)</i>	59
Tablica 11. <i>Prikaz udjela kolegija u određenom kontekstu – modul Dramsko i lutkarsko izražavanje i stvaranje (2018.)</i>	60
Tablica 12. <i>Nastavni plan i program diplomskoga sveučilišnoga studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje - druga godina, modul Likovno izražavanje i stvaranje (2018.)</i>	61
Tablica 13. <i>Prikaz udjela kolegija u određenom kontekstu – modul Likovno izražavanje i stvaranje (2018.)</i>	62
Tablica 14. <i>Nastavni plan i program diplomskoga sveučilišnoga studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje - druga godina, modul Glazbeno izražavanje i stvaranje (2018.)</i> ...	63
Tablica 15. <i>Prikaz udjela kolegija – modul Glazbeno izražavanje i stvaranje (2018.)</i> ...	64

Tablica 16. <i>Nastavni plan i program diplomskoga sveučilišnoga studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje - druga godina, modul Pokretno izražavanje i stvaranje (2018.)....</i>	65
Tablica 17. <i>Prikaz udjela kolegija – modul Pokretno izražavanje i stvaranje (2018.)....</i>	66
Tablica 18. <i>Nastavni plan i program Razlikovnog programa za upis na Diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (2016.)</i>	68
Tablica 19. <i>Prikaz udjela kolegija – Razlikovni program (2016.).....</i>	69

IZVORI I LITERATURA

1. IZVORI

a) TISKANI IZVORI

Sveučilište u Splitu. (1998). *Sveučilišni godišnjak školske godine 1997./98.* Sveučilišna knjižnica (II – 7369).

Sveučilište u Splitu. (1999). *Sveučilišni godišnjak školske godine 1998./99.* Sveučilišna knjižnica (II – 7369).

Sveučilište u Splitu. (2000). *Sveučilišni godišnjak školske godine 1999./2000.* Sveučilišna knjižnica (II – 7369).

b) MREŽNI IZVORI

Ministarstvo prosvjete i kulture Republike Hrvatske. (1991). *Prijedlog koncepcije razvoja predškolskog odgoja.* Glasnik Ministarstva prosvjete i kulture, br. 7/8. Zavod za školstvo. Preuzeto s < <https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Dokumenti-ZakonskiPodzakonskiAkti/Predskolski/Programsko%20usmjerenje%20odgoja%20i%20obrazovanja%20pred%20C5%A1kolske%20djece%20%20Glasnik%20Ministarstva%20kulture%20i%20prosvjete%20RH%207-8-1991.pdf> >. Pristupljeno 7. srpnja 2022.

Odbor za zakonodavstvo Sabora Republike Hrvatske. (1996). *Zakon o visokim učilištima* (NN 59/1996) (pročišćeni tekst). Preuzeto s < https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1996_07_59_1187.html >. Pristupljeno 2. kolovoza 2023.

Ministarstvo prosvjete i športa. (1997). *Pravilnik o načinu i uvjetima polaganja stručnog*

- ispita odgojitelja i stručnih suradnika u dječjem vrtiću (NN 133/1997)*. Preuzeto s < https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/1997_12_133_1925.html >. Pristupljeno 28. lipnja 2022.
- Sveučilište u Splitu, Visoka učiteljska škola i odjel za humanističke znanosti. (2005). *Elaborat o statusnim promjenama Visoke učiteljske škole i Odjela za humanističke znanosti Sveučilišta u Splitu i ustrojavanju u jedinstvenu ustanovu, javno visoko učilište Sveučilište u Splitu Filozofski fakultet u Splitu*. Preuzeto s < <http://marul.ffst.hr/tajnistvo/elaborat.pdf> >. Pristupljeno 16. kolovoza 2022.
- Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet. (2005). *Stručni studijski program Odgojitelj djece predškolske dobi*. Preuzeto s < <https://web.archive.org/web/20120914235304/http://www.ffst.hr/odsjeci/predskolski/program.pdf> >. Pristupljeno 23. kolovoza 2022.
- EUR-Lex. (2006). *Recommendation of the European Parliament and of the Council of 18 December for lifelong learning (2006/962/EC)*. Preuzeto s < <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/PDF/?uri=CELEX:32006H0962&qid=1692546358987> >. Pristupljeno 1. kolovoza 2023.
- Republika Hrvatska: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i športa. (2007). *Dopusnica Filozofskom fakultetu Sveučilišta u Splitu za izvođenje stručnog studija Predškolski odgoj*. Preuzeto s < https://www.ffst.unist.hr/download/repository/Dopusnica_Preddiplomski_sveucilisni_studij_Rani_i_predskolski_odgoj_i_obrazovanje_07052013.pdf >. Pristupljeno 17. kolovoza 2022.
- Republika Hrvatska, Hrvatski sabor. (2008). *Državni pedagoški standard predškolskog odgoja i naobrazbe (NN 10/97, 107/07, 63/08, 90/2010)*. Preuzeto s < https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2008_06_63_2128.html >. Pristupljeno 7. srpnja 2022.
- Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet. (2012). *Stručni studijski program Odgojitelj djece predškolske dobi*. Preuzeto s < https://web.archive.org/web/20140802000419/http://www.ffst.hr/download/repository/Elaborat_-_P.O._Strucni_studij_izmjene_i_dopune_rujan_2012.pdf >. Pristupljeno 5. svibnja 2023.

- Republika Hrvatska: Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. (2013). *Upis studijskog programa u Upisnik studijskih programa*. Sveučilište u Splitu. Preuzeto s <https://www.ffst.unist.hr/download/repository/Dopusnica_Preddiplomski_sveucilisni_studij_Rani_i_predskolski_odgoj_i_obrazovanje_07052013.pdf>. Pristupljeno 17. kolovoza 2022.
- Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet. (2013). *Nastavni plan i program preddiplomskog sveučilišnog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje (elaborat)*. Preuzeto s <https://web.archive.org/web/20140801234616/http://www.ffst.hr/download/repository/Elaborat_-_P.O._Sveucilisni_studij.pdf>. Pristupljeno 6. svibnja 2023.
- Republika Hrvatska, Ministarstvo znanosti, obrazovanja i sporta. (2014). *Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje (NN 05/15)*. Preuzeto s <<https://mzo.gov.hr/UserDocsImages/dokumenti/Obrazovanje/Predskolski/Nacionalni%20kurikulum%20za%20rani%20i%20predskolski%20odgoj%20i%20obrazovanje%20NN%2005-2015.pdf>>. Pristupljeno 7. srpnja 2022.
- Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet. (2015). *Elaborat o studijskom programu Preddiplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Preuzeto s <https://www.ffst.unist.hr/odsjeci/rani_i_predskolski_odgoj_i_obrazovanje>. Pristupljeno 6. svibnja 2023.
- Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet. (2016). *Pravilnik o izvanrednom diplomskom sveučilišnom studiju Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Preuzeto s <https://www.ffst.unist.hr/download/repository/Pravilnik_o_izvanrednom_diplomskom_studiju_RPOO.pdf>Pristupljeno 26. kolovoza 2022.
- Filozofski fakultet. (2016). *Protokol o provedbi dodatne provjere vještina i sposobnosti za upis na 1. godinu sveučilišnog preddiplomskog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Preuzeto s <https://www.ffst.unist.hr/download/repository/Protokol_o_provedbi_dodatne_provjere_vjestina_RPOO_dopuna_16122016.pdf>. Pristupljeno 25. kolovoza 2022.
- Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet. (2016). *Elaborat o programu cjeloživotnog učenja: Razlikovni program (razlikovna godina/razlikovni ispiti) za upis na Diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Preuzeto s <

- http://www.ffst.unist.hr/download/repository/Razlikovni_program-Nastavni_plan_i_program_19092016.pdf >. Pristupljeno 3. svibnja 2023.
- Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet. (2018). *Vodič za upis na diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje u ak. god. 2018./2019.* Preuzeto s < https://www.ffst.unist.hr/download/repository/Vodic_za_upis_na_diplomski_studij.pdf >. Pristupljeno 26. kolovoza 2022.
- Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet. (2018). *Pravilnik o Razlikovnom programu (razlikovnoj godini) za upis na diplomski sveučilišni studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje.* Preuzeto s < https://www.ffst.unist.hr/download/repository/Pravilnik_o_razlikovnoj_godini_za_upis_na_RPOO.pdf >. Pristupljeno 26. kolovoza 2022.
- Republika Hrvatska, Hrvatski sabor. (2019). *Zakon o predškolskom odgoju i obrazovanju (NN 10/97, 107/07, 94/13, 98/19).* Preuzeto s < <https://www.zakon.hr/z/492/Zakon-o-pred%C5%A1kolskom-odgoju-i-obrazovanju> >. Pristupljeno 28. lipnja 2022.
- OECD. (2019). *Curriculum Alignment and progression between Early childhood Education and Care and Primary School: A Brief Review and Case Studies*, OECD Education Working Paper No. 193. Preuzeto s < [https://one.oecd.org/document/EDU/WKP\(2019\)1/En/pdf](https://one.oecd.org/document/EDU/WKP(2019)1/En/pdf) >. Pristupljeno 1. kolovoza 2023.
- Hrvatska enciklopedija. (2021). *Leksikografski zavod Miroslav Krleža.* < <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=44619> >. Pristupljeno 2. srpnja 2022.
- Sveučilište u Splitu. (2021). *Statut Sveučilišta u Splitu* (pročišćeni tekst). Preuzeto s < <https://www.unist.hr/sveuciliste/dokumenti/propisi?EntryId=55#fle-list> >. Pristupljeno 23. kolovoza 2022.
- Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet. (2021). *Statut Filozofskog fakulteta u Splitu.* Preuzeto s < https://www.ffst.unist.hr/o_fakultetu/dokumenti_s_fakulteta >. Pristupljeno 19. kolovoza 2022.
- Sveučilište u Splitu: Prirodoslovno-matematički fakultet u Splitu. (2022). *Povijest razvoja fakulteta.* Preuzeto s < <https://www.pmfst.unist.hr/povijest-razvoja-fakulteta/> >. Pristupljeno 18. kolovoza 2022.

- HANZA MEDIA d. o. o. (2022). Preuzeto s <
<https://slobodnadalmacija.hr/split/predskolski-podici-na-sveucilisnu-razinu-77879>
>. Pristupljeno 17. kolovoza 2022.
- Filozofski fakultet. (2022). *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje - odsjeci*. Preuzeto s <
https://www.ffst.unist.hr/odsjeci/rani_i_predskolski_odgoj_i_obrazovanje
>. Pristupljeno 25. kolovoza 2022.
- Filozofski fakultet. (2022). *Rani i predškolski odgoj i obrazovanje - studiji*. Preuzeto s <
https://www.ffst.unist.hr/studiji/preddiplomski_studij/predskolski_odgoj
>. Pristupljeno 25. kolovoza 2022.
- Filozofski fakultet u Splitu. (2022). *Obavijest o upisu na sveučilišni diplomski studij Rani i predškolski odgoj i obrazovanje – izvanredni studij*. Preuzeto s <
https://www.ffst.unist.hr/odsjeci/rani-i-predskolski-odgoj-i-obrazovanje/diplomski_studij
>. Pristupljeno 11. svibnja 2023.
- Sveučilište u Splitu: Filozofski fakultet. (2023). *Protokol o provedbi dodatne provjere vještina i sposobnosti za upis na 1. godinu sveučilišnog prijediplomskog studija Rani i predškolski odgoj i obrazovanje*. Preuzeto s <
https://www.ffst.unist.hr/odsjeci/rani_i_predskolski_odgoj_i_obrazovanje
>. Pristupljeno 11. svibnja 2023.
- Bolonjska deklaracija. <
http://www.djkbff.unios.hr/docs/kvaliteta/Bolonjska_deklaracija.pdf
>. Pristupljeno 1. kolovoza 2023.

2. LITERATURA

- Anić, V. (1991). *Rječnik hrvatskoga jezika*. Novi libar.
- Apostolović, D. (2014). Usporedna analiza ciljeva i zadataka predškolskog odgoja i obrazovanja prema programskim koncepcijama u Sloveniji, Hrvatskoj i Srbiji. *Metodički obzori*, 9(2014)2(20), 58-69. < <https://hrcak.srce.hr/135782> >. Pristupljeno 8. srpnja 2022.

- Baran, J., Dobrotić, I. i Matković, T. (2011). Razvoj institucionaliziranog predškolskog odgoja u Hrvatskoj: promjene paradigme ili ovisnost o prijednom putu?. *Napredak*, 152(3-4), 521-540. < <https://hrcak.srce.hr/82790> >. Pristupljeno 2. kolovoza 2022.
- Bašić, S. (2011). (Nova) slika djeteta u pedagogiji djetinjstva. U D. Maleš (ur.), *Nove paradigme ranog odgoja (19-37)*. Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu, Zavod za pedagogiju.
- Blanuša Trošelj, D. (2021). *Etičke dileme u ranom i predškolskom odgoju i obrazovanju*. Sveučilište Jurja Dobrile u Puli: Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
- Bognar, L. i Matijević, M. (2002). *Didaktika*, II. izmijenjeno izdanje. Školska knjiga.
- Cindrić, M. (1995). *Profesija učitelj u svijetu i u Hrvatskoj: Obrazovanje, zapošljavanje, radne norme, plaće, napredovanje u zvanju, odlazak u mirovinu*. Persona.
- Cvijić, A. (1895). *Rukovod za zabavišta*. HPKZ.
- Došen-Dobud, A. (2019). *Nove slike iz povijesti predškolskog odgoja*. Novi redak.
- European Commission. (2014). *Study on the effective use of early childhood education and care in preventing early school leaving*. Publications Office of the European Union. < <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/7548dd37-c626-4e2d-bd70-625edf707adc> >. Pristupljeno 28. lipnja 2022.
- Fučkar, S. (1959). *Muzički odgoj predškolske djece*. Školska knjiga.
- Giesecke, H. (1993). *Uvod u pedagogiju*. Educa.
- Golubović, A. (2014). Aktualnost Rousseauovih promišljanja filozofskog odgoja s posebnim osvrtom na moralni odgoj. *Acta Iadertina*, 10(2013), 25-36. Preuzeto s < <https://hrcak.srce.hr/190111> >. Pristupljeno 1. kolovoza 2023.
- Gospodnetić, H. (2015). *Metodika glazbene kulture za rad u dječjim vrtićima*. Mali professor d. o. o.
- Gudjons, H. (1994). *Pedagogija – temeljna znanja*. Educa.
- Ivon, H. (2000). Promišljanja teorijskog i praktičnog koncepta metodičke prakse studenata. U H. Ivon (ur.), *Mirisi djetinjstva, 7. dani predškolskog odgoja Splitsko-dalmatinske županije*, zbornik radova (49-56). Dječji vrtići Splitsko-dalmatinske županije.
- Jakubin, M. (1990). *Osnove likovnog jezika i likovne tehnike - Priručnik za likovnu*

- kulturu*. Narodne novine d.d.
- Kopić, Z. i Korajac, V. (2010). Djeca i djetinjstvo u dokumentima o pravima djece. *Život i škola*, LVI(24), 45-54. Preuzeto s < <https://hrcak.srce.hr/632777> >. Pristupljeno 1. kolovoza 2023.
- Kovač Šebart, M. i Hočevar, A. (2014). Dva pristupa dokumentiranju i vrednovanju kvalitete predškolskih ustanova. *Croatian Journal of Education*, 16(2), 525-546. < <https://hrcak.srce.hr/125035> >. Pristupljeno 20. srpnja 2022.
- Križman Pavlović, D., Bušelić, M. i Gal, S. (2020). Kvaliteta odgajatelja – čimbenik kvalitete hrvatskog sustava ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja. *Oeconomica Jadertina*, 10(1), 3-30. < <https://hrcak.srce.hr/240502> >. Pristupljeno 28. lipnja 2022.
- Kyriacou, C. (1995). *Temeljna nastavna umijeća: metodički priručnik za uspješno poučavanje i učenje*. Educa.
- Lipovac, M. (1985). *Predškolski odgoj u Hrvatskoj: razvitak mreže predškolskih institucija u razdoblju od 1945. do 1980. godine*. Narodne novine i Pedagoški fakultet u Osijeku.
- Lučić, K. (2007). Odgojiteljska profesija u suvremenoj odgojno-obrazovnoj ustanovi. *Odgojne znanosti*, 9(1 (13)), 151-165. < <https://hrcak.srce.hr/20837> >. Pristupljeno 7. srpnja 2022.
- Ljubetić, M. (2007a). *Biti kompetentan roditelj*. Mali profesor.
- Ljubetić, M. (2007b). (Samo)vrednovanje u sustavu ranog odgoja i obrazovanja. *Pedagoška istraživanja*, 4(1), 43-55. < <https://hrcak.srce.hr/118338> >. Pristupljeno 8. srpnja 2022.
- Malašić, A. (2015). Dijete, odgojitelj i arhitekt – partnersko sukonstruiranje prostorno-materijalnoga okruženja dječjega vrtića. *Život i škola*, LXI(1), 123-132. < <https://hrcak.srce.hr/152316> >. Pristupljeno 19. srpnja 2022.
- Mendeš, B. (2010). Povijesni razvoj sustava obrazovanja odgojitelja djece predškolske dobi u Hrvatskoj. *Školski vjesnik*, 59(2), 203-222. < <https://hrcak.srce.hr/82369> >. Pristupljeno 29. srpnja 2022.
- Mendeš, B. (2013). Od pedagoškog tečaja do sveučilišnoga studija. *Dijete, vrtić, obitelj*, 19(71), 2-3. < <https://hrcak.srce.hr/145396> >. Pristupljeno 19. kolovoza 2022.

- Mendeš, B. (2015a). *Povijesni razvoj koncepcija obrazovanja odgojitelja predškolske djece u Hrvatskoj do 2005. godine*. Filozofski fakultet. (doktorska disertacija)
- Mendeš, B. (2015b). Početci institucijskog predškolskog odgoja u Hrvatskoj i njegova temeljna obilježja. *Školski vjesnik*, 64(2), 227-250. < <https://hrcak.srce.hr/148986> >. Pristupljeno 29. srpnja 2022.
- Mendeš, B. (2018). *Profesionalno obrazovanje odgojitelja predškolske djece: Od jednogodišnjega tečaja do sveučilišnoga studija*. Golden marketing-Tehnička knjiga. (znanstvena monografija)
- Mendeš, B. (2020). *Prema suvremenom dječjem vrtiću: Pedagoška kretanja i promjene u sustavu ranog i predškolskog odgoja u Hrvatskoj*. Hrvatska sveučilišna naklada. (monografija)
- Mijatović, A. (2000). *Leksikon temeljnih pedagoških pojmova*. Edip.
- Milanović, M. i sur. (2014). *Pomozimo im rasti – priručnik za partnerstvo odgojitelja i roditelja*. Golden marketing – Tehnička knjiga.
- Miljak, A. (1996). *Humanistički pristup teoriji i praksi predškolskog odgoja*. Persona.
- Mušanović, M. i Lukaš, M. (2011). *Osnove pedagogije*. Hrvatsko futurološko društvo.
- Mužić, V. (1999). Pedagoška znanost i njezina određenja. U A. Mijatović (ur.), *Osnove suvremene pedagogije* (101-127). Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Nenadić-Bilan, D. (2000). Odgojitelj kao nositelj djelatnosti u predškolskom odgoju. U *Zbornik Učiteljske akademije u Zagrebu: Vol. 2, 1(2)*, 119-126. < <https://libar.unist.hr/cgi-bin/unilib.cgi> >.
- Nenadić-Bilan, D. (2005). Obrazovanje odgojitelja kao čimbenik kvalitete predškolskog odgoja (pregledni članak). U *Zbornik radova Sveučilište u Zadru, Stručni odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja predškolske djece*, 5(5), 103-110. < <https://libar.unist.hr/cgi-bin/unilib.cgi> >.
- Paustović, N. (1999). Temeljne zakonitosti odgoja i obrazovanja. U: A. Mijatović (ur.), *Osnove suvremene pedagogije* (49-175). Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Peko, A. (1999). Obrazovanje. U: A. Mijatović (ur.), *Osnove suvremene pedagogije* (203-222). Hrvatski pedagoško-književni zbor.
- Petrović-Sočo, B. (2009). Značajke suvremenog naspram tradicionalnog kurikulma ranog

- odgoja. *Pedagogijska istraživanja*, 6(1-2), 123-136. Preuzeto s <
<https://hrcak.srce.hr/118104>>. Pristupljeno 1. kolovoza 2023.
- Pintar, Ž. (2019). Društvene transformacije i pedagoške interpretacije poželjnoga odgoja. *Metodički ogledi*, 26(1), 61-80. <
<https://hrcak.srce.hr/220877>>. Pristupljeno 2. srpnja 2022.
- Pintar, Ž. (2020). Tradicionalna paradigma i progresivizam suvremene paradigme ranoga i predškolskog odgoja i obrazovanja. *Školski vjesnik*, 69(1), 17-190. <
<https://hrcak.srce.hr/247379>>. Pristupljeno 2. srpnja 2022.
- Previšić, V. (2007). Pedagogija i metodologija kurikuluma. U V. Previšić (ur.), *Kurikulum – teorije, metodologije, sadržaj, struktura* (15-37). Školska knjiga.
- Račić, M. (2013). Modeli i kompetencije za društvo znanja. *Suvremene teme*, 6(1), 86-100. <
<https://hrcak.srce.hr/112805>>. Pristupljeno 11. lipnja 2023.
- Rosić, V. (1988). *Pedagoški fakultet Rijeka: 1953.-1988*. Pedagoški fakultet u Rijeci.
- Rosić, V. (2009). Obrazovanje učitelja i odgojitelja. *Metodički obzori*, 4(2009)1-2(7-8), 19-32. <
<https://hrcak.srce.hr/45727>>. Pristupljeno 7. srpnja 2022.
- Sablić, M. (2014). *Interkulturalizam u nastavi*. Naklada Ljevak.
- Schafer, C. (2015). *Poticanje djece prema odgojnoj metodi Marije Montessori: Priručnik za odgajatelje i roditelje*. Golden marketing-Tehnička knjiga.
- Serdar, E. (2017). *Zagrebačka zabavišta u drugoj polovici XIX. i početkom XX. stoljeća*. Hrvatski školski muzej.
- Silov, M. (2003). *Pedagogija: knjiga koja uvodi u znanost o odgoju koji su na početku odgojiteljske ili učiteljske profesije*. Persona.
- Slunjski, E. (2001). *Integrirani predškolski kurikulum – rad djece na projektima*. Mali professor d. o. o.
- Slunjski, E. (2006). *Stvaranje predškolskog kurikuluma u vrtiću – organizaciji koja uči*. Mali professor i Visoka učiteljska škola u Čakovcu.
- Slunjski, E. (2011). *Kurikulum ranog odgoja: istraživanje i konstrukcija*. Školska knjiga.
- Slunjski, E. i suradnici (2015a). *Izvan okvira – kvalitativni iskorci u shvaćanju i oblikovanju predškolskog kurikuluma*. Element d. o. o.

- Slunjski, E. (2015b). Nacionalni kurikulum za rani i predškolski odgoj i obrazovanje pred vratima prakse. *Dijete, vrtić, obitelj*, 21(79), 1-5. < <https://hrcak.srce.hr/172537> >. Pristupljeno 4. srpnja 2022.
- Šagud, M. (2007). Kompetencije odgojitelja i suvremena odgojno-obrazovna praksa. In: N. Babić (Ed.), *Competences and teacher competence: proceedings* (pp. 119-125). Faculty of Education in Osijek; Kherson State University.
- Šagud, M. i Hajdin, Lj. (2018). Pozicioniranje suvremenog odgojitelja u pedagoškoj teoriji i praksi. *Croatian Journal of Education*, 20(Sp.Ed.1), 149-160. < <https://doi.org/10.15516/cje.v20i0.3054> >. Pristupljeno 20. srpnja 2022.
- Špoljar, K. (1997). Razvoj predškolskog odgoja u svijetu u kontekstu razvoja društva i promijenjenog djetinjstva. U: Ž. Božić (ur.), *Inovacijski pristupi – korak bliže djetetu* (58-6). Grad Rijeka – Odjel gradske uprave za školstvo i Adamić d.o.o.
- Tkalec Verčić, A., Sinčić Ćorić, D., Pološki Vokić, N. (2011). *Priručnik za metodologiju istraživačkog rada u društvenim istraživanjima: Kako osmisliti, provesti i opisati znanstveno i stručno istraživanje*. M.E.P. d.o.o
- Tkalec, Z. (2012). Pedagogija poduzetništva i cjeloživotno učenje. *Učenje za poduzetništvo*, 2(2), 21-26. Preuzeto s < <https://hrcak.srce.hr/130231> >. Pristupljeno 1. kolovoza 2023.
- Vidulin-Orbanić, S. (2007). “Društvo koje uči”: Povijesno-društveni aspekti obrazovanja. *Metodički obzori*, 2(2007)1(3), 57-71. < <https://hrcak.srce.hr/12621> >. Pristupljeno 8. srpnja 2022.
- Vujičić, L. (2011). Kultura vrtića – sustav koji se kontinuirano mijenja i uči. *Pedagoška istraživanja*, 8(2), 231-238. < <https://hrcak.srce.hr/116667> >. Pristupljeno 21. srpnja 2022.
- Vujičić, L., Čamber Tambolaš, A. i Navratil, T. (2018). Social Environment and the Quality of Social Interactions: The Perspective of Future Preschool Teachers. *Croatian Journal of Education*, 20(Sp.Ed.1), 95-111. < <https://doi.org/10.15516/cje.v20i0.3051> >. Pristupljeno 21. srpnja 2022.
- Vukasović, A. (1994). *Pedagogija*, treće dopunjeno izdanje. Alfa d.d, Hrvatski katolički zbor „MI“.
- Žarnić, B. (2001). Odgoj i prirodni razvoj. *Školski vjesnik*, 50(1), 15-25. <

<https://libar.unist.hr/cgi-bin/unilib.cgi?form=D1120120078253> >.

Obrazac A.Č.
SVEUČILIŠTE U SPLITU
FILOZOFSKI FAKULTET

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja Marija Budimir-Bekan , kao pristupnik/pristupnica za stjecanje zvanja magistra/magistrice ranog i predškolskog odgoja i obrazovanja, izjavljujem da je ovaj diplomski rad rezultat isključivo mogega vlastitoga rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskoga rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranoga rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga diplomskoga rada nije iskorišten za koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanovi.

Split, 7. rujan 2023.

Potpis
Marija Bekan

OBRAZAC I.P.**IZJAVA O POHRANI ZAVRŠNOG / DIPLOMSKOG RADA U DIGITALNI
REPOZITORIJ FILOZOFSKOG FAKULTETA U SPLITU**

STUDENT/ICA	Marija Budimir-Bekan
NASLOV RADA	Razvoj studija predškolskoga odgoja na Filozofskom fakultetu u Splitu
VRSTA RADA	Diplomski rad
ZNANSTVENO PODRUČJE	Društvene znanosti
ZNANSTVENO POLJE	Pedagogija
MENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	Branimir Mendeš, doc. dr. sc., docent
KOMENTOR/ICA (ime, prezime, zvanje)	/
ČLANOVI POVJERENSTVA (ime, prezime, zvanje)	1. 2.

Ovom izjavom potvrđujem da sam autor/ica predanog završnog (diplomskog) rada (zaokružiti odgovarajuće) i da sadržaj njegove elektroničke inačice u potpunosti odgovara sadržaju obranjenog i nakon obrane uređenog rada. Slažem se da taj rad, koji će biti trajno pohranjen u Digitalnom repozitoriju Filozofskog fakulteta Sveučilišta u Splitu i javno dostupnom repozitoriju Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu (u skladu s odredbama Zakona o znanstvenoj djelatnosti i visokom obrazovanju, NN br. 123/03, 198/03, 105/04, 174/04, 02/07, 45/09, 63/11, 94/13, 139/13, 101/14, 60/15, 131/17), bude (zaokružiti odgovarajuće):

- a.) u otvorenom pristupu
- b.) rad dostupan studentima i djelatnicima Filozofskog fakulteta u Splitu
- c.) rad dostupan široj javnosti, ali nakon proteka 6/12/24 mjeseci (zaokružiti odgovarajući broj mjeseci)

U slučaju potrebe dodatnog ograničavanja pristupa Vašem ocjenskom radu, podnosi se obrazloženi zahtjev nadležnom tijelu u ustanovi.

__Split, 7. rujana 2023.____

mjesto, datum

Marija Bekan

potpis studenta